

Slovar

S

sinonimov

S

slovenskega

S

jezika

J

Martin Ahlin, Branka Lazar,
Zvonka Praznik, Jerica Snoj

Slovar sinonimov slovenskega jezika

Splošna določila in opis zgradbe slovarskih sestavkov z vzorčno predstavitevijo



Martin Ahlin, Branka Lazar, Zvonka Praznik, Jerica Snoj

Slovar sinonimov slovenskega jezika

Splošna določila in opis zgradbe slovarskih sestavkov z vzorčno predstavitevijo

© 2003, ZRC SAZU

Izdajatelj: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU

Leksikološka sekcija

Za izdajatelja: Varja Cvetko Orešnik

Založnik

Založba ZRC, ZRC SAZU

Za založnika: Oto Luthar

Glavni urednik: Vojislav Likar

Oblikovanje in likovno-grafična ureditev

Milojka Žalik Huzjan

Tisk: Lithoteam & Co. d. o. o., Celje

Natisnjeno s podporo Raziskovalnega sklada ZRC SAZU.

Digitalna različica (pdf) je pod pogoji licence CC BY-NC-ND 4.0 prosto dostopna:

<https://doi.org/10.3986/9616358812>

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

811.163.6'373.42

SLOVAR sinonimov slovenskega jezika : splošna določila in opis zgradbe slovarskih sestavkov z vzorčno predstavitevijo / Martin Ahlin ... [et al.]. - Ljubljana : ZRC SAZU, Založba ZRC, 2003

ISBN 961-6358-81-2

1. Ahlin, Martin

124925184

Martin Ahlin, Branka Lazar,
Zvonka Praznik, Jerica Snoj

Slovar sinonimov slovenskega jezika

Splošna določila in opis zgradbe
slovarskih sestavkov z vzorčno predstavitvijo

LJUBLJANA 2003

KAZALO

Predgovor	7
Uvod	9
1 Splošno o teoretičnih izhodiščih, obsegu in namenu Slovarja sinonimov slovenskega jezika	9
2 Gradivo za Slovar sinonimov slovenskega jezika.....	10
3 Izbor sinonimov in iztočnic	10
Zgradba slovarskih sestavkov	12
1 Splošno	12
1.1 Dva tipa slovarskih sestavkov	12
1.2 Enote slovarskega sestavka pri dominantni iztočnici.....	13
2 Iztočnice.....	15
3 Slovarski sestavek pri dominantni iztočnici.....	15
3.1 Značilnosti dominantne iztočnice.....	15
3.2 Osnovna členitev slovarskega sestavka pri dominantni iztočnici	15
Oznake, krajšave in posebni znaki v vzorčno predstavljenih slovarskih sestavkih	23
Vzorčna predstavitev slovarskih sestavkov	25
Viri in literatura	45

PREDGOVOR

Besedilo je prikaz doslejšnje dodelave zamisli Slovarja sinonimov slovenskega jezika, ki je ena od raziskovalnih nalog v Leksikološki sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Predstavlja temeljno zgradbo zasnove, ki bo v podrobnostih dopolnjena z izsledki področnih raziskav, opravljenih pri utemeljevanju posameznih slovaropisnih odločitev. Sinonimija slovenskega jezika namreč načrtno slovarsko doslej še ni bila obdelana in teoretična praznina na tem področju slovenskega slovaropisja se polagoma odpravlja z dodelavo te zasnove. Besedilo je namenjeno kvalificirani javnosti kot obvestilo o poteku dela in kot možnost za tvorno kritiko zasnove prvega tovrstnega priročnika za slovenski jezik, ki je vzporedno z razlagalnim slovarjem nepogrešljiv pri kultivirani uporabi jezika, njegovem učenju in raziskovanju.

Osnova za besedilo so problemsko zasnovani elaborati in poskusni slovarski sestavki leksikologov M. Ahlina, B. Lazar, Z. Praznik in J. Snoj, izdelani v času od septembra 2001 do novembra 2002, kot je razvidno v arhivu Leksikološke sekcije ISJ ZRC SAZU. V besedilu se uporablja slovaropisno izrazje v skladu s slovenskim izročilom, posodobljenim v Slovenskem pravopisu 2001 in tudi sicer splošno sprejetim v slovenskem jezikoslovju. Avtorji so besedilo oblikovali na skupnih sestankih, ga dodelovali za objavo do dne 20. 1. 2003 in ga v času od 17. 2. do 14. 3. dopolnili, upoštevaje pripombe, posredovane s seje Znanstvenega sveta Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU dne 30. 1. 2003.

Ljubljana, maj 2003

UVOD

1 SPLOŠNO O TEORETIČNIH IZHODIŠČIH, OBSEGU IN NAMENU SLOVARJA SINONIMOV SLOVENSKEGA JEZIKA

1.1 Slovar sinonimov slovenskega jezika je enojezični razlagalni slovar, ki v skladu s sodobnimi jezikoslovnimi spoznanji v slovarski obliki predstavlja leksikalno sinonimijo slovenskega jezika. Načrtno in sistematično prikazuje določen vidik pomenske ravnine jezikovnega sistema: vključuje tiste slovarske enote, ki najmanj z enim od svojih pomenov vstopajo v sinonimno razmerje z najmanj eno drugo slovarsko enoto.

1.2 Določitev sinonimnega razmerja kot vrste pomenskega razmerja med izrazno različnimi slovarskimi enotami izhaja iz pojmovanja slovarskega pomena kot jezikovnosistemske danosti, ki obstoji kot vsebinska lastnost jezikovnega znaka. Tako pojmovanje slovarskega pomena, uveljavljeno v slovenskem slovarskem pomenoslovju, je za slovenski jezik slovaropisno že celovito preizkušeno v Slovarju slovenskega knjižnega jezika. Slovar sinonimov se pomenoslovno navezuje na to izročilo. Sinonimna razmerja so razmerja med besedami ali večbesednimi slovarskimi enotami, ki se razlikujejo v izrazu, imajo pa enak ali bližnji pomen. To izhodišče v temelju narekuje značaj slovarja sinonimov s celotnim naborom slovaropisnih rešitev za posamezna pomenoslovna vprašanja in slovarju določa mesto znotraj različnih možnih in v tujejezičnih slovarjih razvidnih uresničitev enojezičnega slovarja sinonimov.

1.3 Slovar sinonimov ima pri izboru besedja, ki izraža sinonimna razmerja, sistemskoorganizacijsko izhodišče v knjižnem jeziku, kot je bil zajet, pojmovan in razlagan v Slovarju slovenskega knjižnega jezika. Ta slovar namreč vključuje jedrni del slovenskega besedja, ki je relevanten tudi s stališča sinonimije, poleg tega pa vsebuje edino eksplicitno predstavitev slovarske pomenskosti slovenskega jezika. Ob imenovanem izhodišču Slovar sinonimov načeloma enakovredno upošteva vse besedje, ki pripada splošni rabi. Osredotočenost na prikazovanja sinonimnih razmerij slovenskega jezika zahteva široko upoštevanje vseh zvrsti in stilov. Omejitve pri navajanju sinonimov so predvidene pri ozko specializiranih izrazih (specializirano strokovno izrazje, narečno izrazje, individualni stilemi umetnostnega jezika ipd.) in izrazih, vezanih na govorno rabo, za katere je gradivo manj dostopno.

1.4 Slovar sinonimov naj bi uporabnikom jezika glede na njihove potrebe omogočil čim popolnejši dostop do besedja, v katerem so uresničena sinonimna razmerja. Omogočal naj bi široko izbiro pomensko, zvrstno, stilno najbolj ustreznih izrazov pri uporabi in gojenju slovenskega jezika kot maternega jezika in pri učenju slovenskega jezika kot tujega jezika.

2 GRADIVO ZA SLOVAR SINONIMOV SLOVENSKEGA JEZIKA

2.1 Edino leksikografsko delo za slovenski jezik, ki na ravni razlagalnega slovarja vsaj deloma ali posredno omogoča na pomenskostrukturni ravni vpogled v sinonimna razmerja slovenskega jezika, je Slovar slovenskega knjižnega jezika. Zato ima vlogo izhodiščnega gradivskega vira pri prepoznavanju različnih sinonimnih razmerij in pri njihovem tipologiziranju, potrebnem za sistematično in usklajeno slovaropisno obdelavo sinonimije.

2.2 Glede na cilj slovarja, čim bolj celovito zajeti sinonimijo slovenskega jezika, se kot gradivski vir upoštevajo vsa sodobna leksikografska dela, ki omogočajo ugotavljanje sinonimnih razmerij v slovenskem jeziku: opisno-normativni slovarji (Slovar slovenskega knjižnega jezika, slovar Slovenskega pravopisa, slovarji tujk), strokovni slovarji za tisto besedje, ki presega meje ozke strokovnosti in je prisotno v splošni rabi, dvojezični slovarji, druga slovarska in enciklopedična dela. Prav tako se upoštevajo korpusi slovenskega jezika v meri, kot jo dopušča stopnja obdelanosti v njih zbranega gradiva.

3 IZBOR SINONIMOV IN IZTOČNIC

3.1 Izbor sinonimov izhaja iz sodobnega knjižnega jezika, upošteva vso njegovo zvrstno-stilno razčlenjenost, kot se kaže v socialnozvrstni, funkcijskozvrstni, časovni, pogostostni in čustvenostni označenosti besed. Od neknjižnega besedja je v slovarju upoštevano tisto, ki je prek leposlovja postalo sestavina knjižnega jezika (zlasti narečne besede, deloma tudi pogovorne) ali pa je široko splošno rabljeno (del slengizmov in pogovornih izrazov). Pri strokovnem izrazju se ob prevzetih besedah pozorno navajajo neprevzete sopomenke. Redko rabljene sopomenke, ki so v knjižni jezik prišle iz del posameznega avtorja, so navedene citatno.

3.2 Vse besede, ki so v slovarju navedene v prikazu katerega koli pomenskega razmerja, so tudi samostojne iztočnice. Če je beseda zvrstno-stilno označena in prepoznana za sopomenko, ki ne more biti dominantna iztočnica, za protipomenko ali podpomenko, je v slovarju med drugimi iztočnicami navedena v obliki kazalčne iztočnice, brez popolnega slovarskega sestavka. Pomensko je predstavljena kot člen sopomenskega niza pri ustrezni dominantni iztočnici.

3.3 Večbesedne slovarske enote, tj. stalne besedne zveze, se s stališča udeleženi v sopomenskih razmerjih v slovarju sinonimov obravnavajo enakovredno enobesednim. Ker slovar razen izjemoma ne vsebuje večbesednih iztočnic, se sopomenskost večbesednih slovarskih enot, ki so kot nosilci sopomenskih nizov enakovredne enobesednim dominantnim iztočnicam, prikazuje v podiztočničnem razdelku, in sicer pri besedi, ki v jedrnem delu določa pomen stalne besedne zveze (npr. sopomenskost slovarskih enot **iglasti gozd**, **igličasti gozd** itd. pri samostalniku **gozd**). Pri iztočnicah, prekrivnih z nejedrnimi sestavinami, je s kazalko opozorjeno na dominantne iztočnice, pri katerih je prikazana sopomenskost večbesedne slovarske enote. Sinonimija v vseh sestavinah frazeologiziranih stalnih besednih zvez se v slovarju navaja, če za dani pomen obstoji enobesedna sopomenka (**lomiti kopja** za kaj = **bojevati se** za kaj). Sinonimija frazeologiziranih povedi se v slovarju praviloma ne navaja.

3.4 Slovar sinonimov pri razmejevanju večpomenskosti in homonimije načeloma upošteva izročilo, ustaljeno v SSKJ, ki ga ob manj jasnih razmejitvah usklajuje s podatki v Pleteršnikovem slovarju, v Etimološkem slovarju slovenskega jezika in Slovenskem etimološkem slovarju.

3.5 V slovarju se navajajo vse besedne vrste.

3.6 Tvorjenke, pri katerih so ugotovljena sinonimna razmerja, prekrivna s sinonimnimi razmerji podstavnih besed, imajo lahko namesto pomenske razlage nadomestno razlago (npr. **vladarica** ... žensko ime iz **vladar**), s katero se nakazuje prekrivnost sinonimije podstavne besede in tvorjenke (npr. modifikacijskih izpeljank, izpridevniških samostalnikov na *-ost* ipd.).

ZGRADBA SLOVARSKIH SESTAVKOV

1 SPLOŠNO

Slovarski sestavek v slovarju sinonimov je osnovna enota slovarskega besedila, ki vključuje sistematiziran izbor podatkov, nanašajočih se na sinonimna razmerja, predstavljena s stališča iztočnične slovarske enote. Zgradba slovarskega sestavka s tipologiziranim naborom podatkov in njihovo razvrstitvijo najbolj jasno predstavlja teoretična izhodišča slovarja in izbiro slovaropisnih rešitev za prikaz problematike sinonimnih razmerij danega jezika. Opis zgradbe idealnega slovarskega sestavka, ki vključuje vse možne podatke, predvidene za posredovanje relevantnih ugotovitev o sinonimiji slovenskega jezika, uporabno nadomešča teoretično utemeljevanje zasnove slovarja sinonimov.

Težišče slovarja je v prikazu sopomenk in delnih sopomenk k slovarskim enotam, navedenim v iztočnicah oziroma podiztočnicah. Protipomenke in podpomenke v skladu z ustaljeno značilnostjo tujejezičnih slovarjev sinonimov širijo obseg prikazanih pomenskih razmerij, ki so sicer vsa utemeljena v paradigmatiski jezikovnosistemski pomenski strukturiranosti, in presegajo okvir samih sopomenk. V tej značilnosti je utemeljen naslov slovarja.

1.1 DVA TIPA SLOVARSKIH SESTAVKOV

Obvezna sestavina vseh slovarskih sestavkov je iztočnica z zaglavjem, ki ima enako zgradbo pri vseh slovarskih sestavkih. Od iztočničnega dela dalje pa se slovarski sestavki razlikujejo glede na to, ali je iztočnica dominantna iztočnica, ki v vlogi nosilke sopomenskih nizov začinja osrednje slovarske sestavke, zbiralnike sopomenk in analognih slovarskih enot (delnih sopomenk, protipomenk, podpomenk), ali je kazalčna iztočnica, ki usmerja k ustreznemu slovarskemu sestavku pri eni ali več dominantnih iztočnicah in je tehnično sredstvo za prikaz povezav med sinonimnimi razmerji različnih slovarskih enot, zlasti večbesednih, ki niso samostojne iztočnice. Za prikaz sinonimije je bistvena zgradba slovarskega sestavka pri dominantnih iztočnicah; ta je v nadaljevanju natančneje predstavljena.

Slovarski sestavek pri dominantni iztočnici:

biserovína -e ž [notranja plast lupine nekaterih školjk] *gumbi iz biserovine* **biserna matica**
 školjkovina redko **bisernica** redko **bisernina**

Slovarski sestavek pri kazalčni iztočnici:

bisernica -e ž, gl. biserovina

1.2 ENOTE SLOVARSKEGA SESTAVKA PRI DOMINANTNI IZTOČNICI

1.2.1 Enote vsakega slovarskega sestavka dominantne iztočnice so: 1. iztočnica, 2. pomenska razlaga, 3. ponazarjalni zgled in 4. sopomenski niz. Poleg teh enot lahko slovarski sestavek vključuje še: 5. protipomenke, 6. razdelek malih podiztočnic, 7. razdelek podpomenk, 8. pod-iztočnični razdelek, 9. razdelek dopolnjevalnih kazalk in vodilk. V okviru slovarskega sestavka se shema od 2. do 7. v osnovi ponavlja, če sestavek vključuje več slovarskih pomenov s pripadajočo sinonimijo (gl. o tem v nadaljevanju pri Pomenska enota slovarskega sestavka, str. 15).

1.2.2 Ponazoritev z vzorčnimi slovarskimi sestavki

iztočnica pomenska razlaga ponaz. zgled sopomenski niz

gòzd gòzda m 1. |z drevjem porasel svet| *sekati v gozdu* ☐ pokr. **boršt** ☐ pesn. **gaj** ☐ pokr. gorenjsko **gošča** ☐ ekspr. **gozdek** ☐ ekspr. **gozdič** ☐ ekspr. **gozdiček** ☐ pokr. **hosta** ☐ neobč. **les** ☐ star. **lesovje** ☐ neobč. **log** ☐ neobč. **loza** ☐ pokr. **šuma** ☐ **gaj** |redek, negovan| ☐ **gošča** |mlad, ne-razredčen| ☐ **gozdičevje** |redek, nizek| ○ 1. **iglasti gozd** ☐ redko **igličasti gozd** ☐ redko **igličevje** ☐ redko **igličje** ☐ redko **iglovje** 2. **mladi gozd** ☐ neobč. **mladje** ☐ pokr. vzhodno **mladoles** ☐ pokr. **mladovje** ☐ redko **podmladek** ☐ neobč. **pomladek** {pp: borovje ↗, brestje, brezovje ↗, bukovje ↗, cerovje ↗, gabrovje ↗, hrastovje ↗, javorovje ↗, jelovje ↗, jelševje, kostanjevje, mačesnovje, smrekovje ↗; drvnik ↗, listnik, steljnič; iglasti gozd ↗, listnati gozd, mešani gozd} 2. |drevje, ki raste strnjeno skupaj| *Gozd zarašča pašnik* ☐ pokr. **hosta** 3. ekspr., z roditelnikom |velika nepregledna množica predmetov| *gozd dimnikov* ☐ ekspr., z roditelnikom **džungla** ☐ ekspr., z roditelnikom **gošča** ☐ ekspr., z roditelnikom **goščava** ☐ ekspr., z roditelnikom **pragozd**

razdelek malih podiztočnic razdelek podpomenk

lážen -žna -o prid. 1. |ki vsebuje laž, neresnico| *lažna trditev* ☐ ekspr., redko **kriv** ☐ ekspr. **lažniv** ☐ evfem. **neresničen** ☐ ekspr. **zlagan** ■ protip. **resničen** 2. |ki v resnici ni tak, kot se kaže| *lažno prijateljstvo* ☐ ekspr. **lažniv** ☐ ekspr. **zlagan** ■ protip. **pravi** ■ protip. **resničen**; gl. še demokrat, navidezen 1, nepristen, okno ○, ponarejen 1

protipomenka protipomenki

pomenska enota 1 pomenska enota 2

slép -a -o prid. 1. |ki ni sposoben zaznavati svetlobo, barve| *od rojstva slep človek* ☐ **oslepel** |ki je postal slep| *človek, oslepel na eno oko* ☐ **oslepljen** |ki so ga oslepili| *oslepljen ujetnik* 2. ekspr. *od česa* |ki ne more razsodno misliti, presoјati| *človek, slep od jeze; Kako sem bila slepa, da sem ti verjela* ☐ ekspr. **oslepljen** *od česa* ☐ ekspr. **zaslepljen** *od česa* || **slépi** -a -o prid., ekspr. |poudarja pomen samostalnika| *slepi nagon; slepo naključje* ☐ ekspr. **čisti** ☐ ekspr. **goli** ☐ ekspr. **popolni** *popolno naključje* ☐ ekspr. **resnični** *resnično naključje*; gl. še barvno, letenje, matica 2, naključen, nekritičen, okno ○, poceni, slaboviden, slepica

podiztočnični razdelek razdelek dopolnjevalnih kazalk

ôkno -a s 1. |okvir s steklom, prirejen za odprtino v steni stavbe| *odpreti okno* ☐ zastar. **lina** ○
 1. križno okno ☐ pokr. zakrižano okno ☐ pokr. zakriženo okno 2. pristrešno okno ☐ redko podstrešno okno
 3. stopniško okno ☐ stopniško okno 4. tridelno okno ☐ trodelno okno 2. nardp. |del kozolca med dvema
 stebroma| *zatlačiti okno s snopjem* ☐ pokr. gorenjsko **brana** ☐ pokr. **štant** ☐ pokr. koroško **vrata** ○
 1. arhit. slepo okno ☐ arhit. lažno okno 2. um. slikano okno ☐ um. vitraj ☐ nestrok. vitraž ☐ nestrok. vitraža;
 gl. še odprtina, okence 2, rozeta, šipa

podiztočnični razdelek

mática -e ž 1. |spolno razvita samica pri čebelah| *matica in delavke* ☐ star. **kraljica** 2. |broček
 z notranjimi navoji| *priviti matico* ☐ teh. **protimatica** |matica, s katero se privije glavna matica|
 ☐ pokr. vzhodnoštajersko **žmek** |lesena matica, pretaknjena skozi luknjo v tramu na vrhu stiskalnice|
 ○ 1. strojn. **kapičasta matica** ☐ strojn. **slepa matica** 2. strojn. **krilata matica** ☐ strojn. **krilna matica**; gl. še
 biserovina, jalovka, knjiga ○, matrica, zakis; prim. **holandec**

vodilka

1.2.3 Navedene enote odražajo ugotovljene tipe podatkov, s katerimi je v dogovorjenem obsegu mogoče v slovarju predstaviti sinonimijo slovenskega jezika. Vsaka od teh enot je notranje podrobno členjena v skladu s predvidljivimi značilnostmi tako tipologiziranih podatkov (npr. k pomenski razlagi pri glagolu sodijo še vezljivostni podatki; podiztočnic je več vrst; sopomenski niz vključuje poleg sopomenk delne sopomenke z dopolnjevalnimi razlagami ipd.).¹

¹ Vsi predvideni podatki, razvrščeni znotraj opisanega ogrodja (1.–9.), so slovaropisno utemeljeno izhodišče za izdelavo računalniškega programa, ki bi omogočal računalniško podprto izdelovanje slovarja in izdajo v elektronski obliki. Oboje je v primeru slovarja sinonimov zlasti nujno zaradi (1) obveznega stopenjskega dopolnjevalnega, dograjevalnega načina izdelave slovarskih sestavkov, ki je pri slovarju sinonimov ena od temeljnih specifičnosti redaktorskega dela, in zaradi (2) priročne razvidnosti povezav med slovarskimi enotami, ki so v slovarju na različnih mestih, jih je pa treba preko sistema kazalk in vodilk hkratno upoštevati. Zaradi priročnega obvladovanja teh povezav je tudi elektronska izdaja slovarja sinonimov še posebej zanimiva; gospodarno bi bilo, da bi računalniški program za vnašanje slovarskih sestavkov v čim večji meri to upošteval. – Avtorji zasnove slovarja sinonimov in vzorčnih slovarskih sestavkov M. Ahlin, B. Lazar, Z. Praznik in J. Snoj so slovaropisni opis temeljne podatkovne zgradbe tipskega slovarskega sestavka kot osnovo za izdelavo ustreznega računalniškega programa po dogovoru z vodjo Leksikološke sekcije ISJ že izročili različnim računalniškim strokovnjakom. Dogovori o pridobitvi ustreznega računalniškega programa so v času priprave tega besedila še v teku. Zato so slovarski sestavki v tem besedilu tako kot vse doslej izpisane redakcije za Slovar sinonimov vnesene kot navadno besedilo brez posebnega računalniškega programa.

2 IZTOČNICE

2.1 Iztočnice v Slovarju sinonimov slovenskega jezika so enobesedne slovarske enote in nekatere stalne besedne zveze. Kot iztočnica se v slovarju pojavi vsaka beseda, ki je udeležena v katerem od prikazanih medleksemskih pomenskih razmerij, bodisi da ima vlogo dominantne iztočnice, členu sopomenskega niza, protipomenke ali podpomenke. Identificirana je z ustrezno pisno podobo, izgovornimi, naglasnimi, oblikoslovnimi in besednovrstnimi značilnostmi, načeloma v skladu s Slovenskim pravopisom 2001.

2.2 Pisne, naglasne in pregibnostne dvojnice se večinoma navajajo le, če je to potrebno zaradi identifikacije iztočnice v določenem pomenu, pri katerem so prikazana sinonimna razmerja.

2.3 Z eksponentom so razlikovane iztočnice, ki imajo enako pisno in naglasno iztočnično obliko, ne glede na to, ali so besednovrstno enake ali različne.

3 SLOVARSKI SESTAVEK PRI DOMINANTNI IZTOČNICI

3.1 ZNAČILNOSTI DOMINANTNE IZTOČNICE

Za dominantno iztočnico se znotraj določenemu slovarskemu pomenu pripadajočega sopomenskega niza izbere tista slovarska enota, ki načeloma vključuje samo denotativni pomen in ki v največji meri ustreza načelu zamenljivosti v različnih besedilih. Če v celotnem sopomen-skem nizu ni take nevtralne sopomenke, se med vsemi izbere tista, ki se tem lastnostim najbolj približuje.

Z navedenimi lastnostmi je dominantna iztočnica beseda, redkeje stalna besedna zveza, ki pripada osnovnemu besednemu zakladu in splošni rabi ter najbolj jasno izraža pomen, skupen vsem členom niza. Pomen dominante je pomenski temelj sopomenskega niza in izhodišče za ocenjevanje vseh sinonimnih razmerij: vsak člen sopomenskega niza je v okviru denotativnega pomena zamenljiv z dominantno; vsaka navedena podpomenka ima nadpomenko v dominantni iztočnici.

3.2 OSNOVNA ČLENITEV SLOVARKEGA SESTAVKA PRI DOMINANTNI IZTOČNICI

Slovarski sestavek pri dominantni iztočnici lahko vsebuje poleg (1) ene ali več pomenskih enot še (2) podiztočnični razdelek in (3) razdelek dopolnjevalnih kazalk in vodilk (gl. shemo **slep** na str. 13).

3.2.1 Pomenska enota slovarskega sestavka

Slovarski pomen kot temelj ugotavljanja sinonimnih razmerij in kot povezovalna prvina sopomenskega niza je glavno merilo pri vsebinskem, oblikovnem in tehničnem urejanju slovarskega besedila v slovarju sinonimov. Podatki, nanašajoči se na sinonimna razmerja v zvezi z

določenim slovarskim pomenom, so združeni v samostojnem razdelku, v t. i. pomenski enoti slovarskega sestavka (gl. izrisano zgoraj pri **slep**). Osnovna členitev slovarskega sestavka pri dominantni iztočnici odraža pomensko zgradbo iztočnične besede, tj. ločenost pomenov, pri katerih so ugotovljeni sopomenski nizi. Ta členitev je osnovna ne glede na besednovrstno pripadnost dominantne iztočnice. Če se sinonimna razmerja nanašajo na en sam pomen, je pomenska enota ena sama, če se nanašajo na več različnih pomenov, je pomenskih enot toliko, kot je pomenov; vsaka je posebej oštevilčena. Znotraj teh enot so podatki o sinonimiji nadalje razčlenjeni in razvrščeni.

3.2.1.0 Pomensko enoto uvaja razlaga danega slovarskega pomena (zapisana med pokončnicama v navadnem tisku), po potrebi z ustrežno zvrstno ali stilno oznako in sporočanjško- -pragmatičnim pomenskim pojasnilom pred seboj. Razlagi sledi tipični ponazarjalni zgled (ležeči tisk) in pripadajoči sopomenski niz (ena ali več sopomenk ali delnih sopomenk). Glej shemo pri **gozd** na str. 13.

Neposredno za sopomenskim nizom je znotraj pomenske enote lahko navedena ena ali več protipomenk. Glej shemo pri **lažen** na str. 13.

Pomenska enota lahko obsega še razdelek za podpomenke in razdelek za malo podiztočnico ali več malih podiztočnic (razdelek za sopomenskost večbesednih slovarskih enot, ki so pomensko predvidljivo povezane z danim pomenom). Glej shemo pri **gozd** na str. 13.

3.2.1.1 Razlaga

Razlaga (navadni tisk med pokončnicama) je slovaropisna ubeseditev slovarskega pomena, ki povezuje vse člene sopomenskega niza. Vsebuje pomenske sestavine, nujne za identifikacijo pomena, upošteva logično predstavnost ubesedenega pomena in neprekrivnost z drugimi, zlasti bližnjimi pomeni.

Slovaropisno ubeseditev denotativnega pomena v razlagi po potrebi dopolnjuje eksplicitna navedba kategorialnih pomenskih lastnosti ali stavčnoskladenjskih omejitev rabe pri danem pomenu. Od kategorialnih pomenskih lastnosti se vselej navajajo vezljivostne lastnosti pri glagolu, pridevniku in povedkovniku, in sicer na stavčnoskladenjski ravni, z zaimensko izpostavitvijo desnovozljivostnih določil, leva vezljivost pa je razvidna iz razlage denotativnega pomena in ponazarjalnega zgleda.

zaimenska izpostavitev vezljivostnega določila

báhati se -am se nedov. *z/s čim* |čez mero se hvaliti| *Rad se baha z uspehi; Baha se, da ima vsega na pretek ...*

zaimenska izpostavitev vezljivostnega določila

slép -a -o prid. **1.** |ki ni sposoben zaznavati svetlobo, barve| *od rojstva slep človek* ☐ **oslepel** |ki je postal slep| *človek, oslepel na eno oko* **2.** ekspr. *od česa* |ki ne more razsodno misliti, presojuditi| *človek, slep od jeze; Kako sem bila slepa, da sem ti verjela ...*

korenína -e ž **1.** |podzemeljski del rastline| *izruvat plevel s korenino* ☐ zastar. **koren** ○ **1.** bot. glavna korenina ☐ bot. srčna korenina **2.** anat. lasna korenina ☐ anat. lasni koren **3.** bot. nadomestna korenina ☐ bot. adventivna korenina **2.** ekspr., navadno v povedkovni rabi |krepek, trden človek| *Kljub letom je še korenina ...*

stavčnoskladenjska omejitev

Sicer se kategorialne pomenske lastnosti, kategorialne slovnične lastnosti in stavčnoskladenjske omejitve navajajo samo, če imajo pomenskorazločevalno vlogo, ki je s samo razlago denotativnega pomena ni mogoče dovolj jasno posredovati.

3.2.1.2 Sporočanjško-pragmatična pomenska pojasnila

Razlago denotativnega pomena po potrebi dopolnjujejo sporočanjško-pragmatična pomenska pojasnila (manjši tisk pred razlago v pokončnicah oz. pred sopomenko v nizu). Sistem navajanja podatkov o sporočanjško-pragmatičnih okoliščinah je prevzet po SSKJ, nabor pojasnil pa je prilagojen slovarskim enotam, upoštevanim v Slovarju sinonimov.

delodajálec -lca [ɯc] m |kdor najame drugega, da mu za plačilo opravlja delo| *obveznosti delodajalca* neknj. pog. **gazda** redko **gospod** pešaj. **gospodar** star. **kruhodajalec** neobč. **službodajalec** zlasti v italijanskem okolju **padron** v nekaterih deželah **patron**

pomensko pojasnilo

pomensko pojasnilo

3.2.1.3 Zvrstno-stilne oznake

Razlagalni opis denotativnega pomena je dopolnjen z zvrstno-stilnimi oznakami, ki določajo vrednost konotativnega pomena in zvrstno pripadnost besede v danem pomenu. Zvrstno-stilno označevanje v Slovarju sinonimov upošteva slovaropisno izročilo označevanja, utemeljeno v SSKJ, nekatere posodobitve, kot jih je prispeval Slovenski pravopis 2001, in novejša besedoslovna dognanja s področja zvrstno-stilnega vrednotenja slovenskega jezika.

korén -a m 1. jezikosl. |del besede kot nosilec osnovnega pomena| *koren besede* zastar. **koreni-na** 2. mat. |količina, ki jo določata korenska osnova in korenski eksponent| *izračunati koren* mat. **radikal** ...

líti líjem nedov. 1. |silovito in v velikih količinah, v močnem curku teči| *Voda lije po pobočju*; ekspr. *Iz rane lije kri* **ulivati se** ekspr. **kipeti** *iz česa* *Iz luknje kipi voda* 2. neobč., ekspr. |prihajati v velikih količinah| *Mesečina lije skozi okno v sobo* neobč., ekspr. **ulivati se** neobč., ekspr. **usipati se** ...

Pri vsakem členu sopomenskega niza je podatek o morebitnem sporočanjško-pragmatičnem pomenu in zvrstno-stilni označenosti posebej izpisan, tudi v primeru, ko je enak predhodnemu.

3.2.1.4 Ponazarjalni zgled

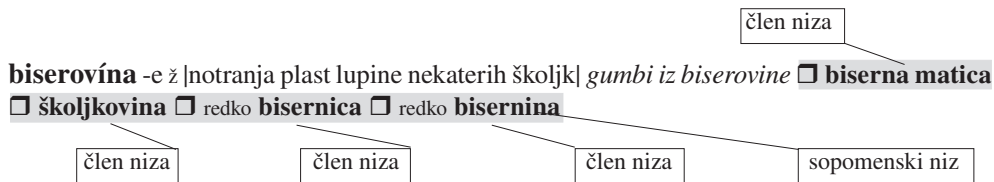
Ponazarjalni zgled (ležeči tisk), neposredno sledeč pomenski razlagi, načeloma ponazarja najbolj tipično rabo dominantne iztočnice v danem pomenu oziroma rabo, v kateri je dominanta zamenljiva z največ členi niza. Nasprotno pa se pri posameznih členih niza ponazarjalni zgled navaja za ponazarjanje svojske rabe danega člena. Ponazarjalni zgled ima praviloma obliko slovarskega iztržka, redkeje obliko povedi ali obliko citata. Glej shemo pri **gozd** na str. 13. Pri označenih pomenih iz ožje strokovne rabe, kjer je izbira dejanskega ponazorila omejena na posebna strokovna besedila, se ponazarjanje lahko opusti.

3.2.1.5 Sopomenski niz

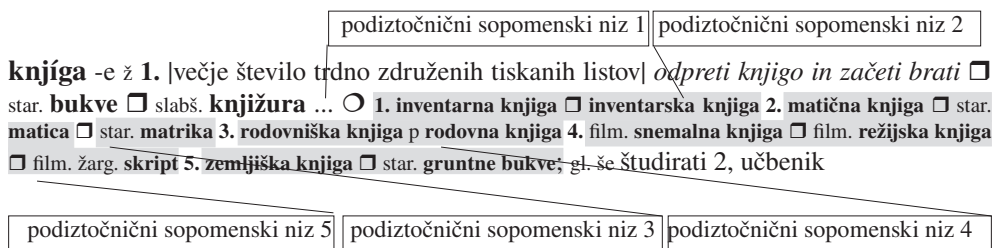
Sopomenski niz predstavlja temeljno vsebinsko enoto slovarja sinonimov in je zaključen delni podsistem znotraj celotnega besednega zaklada. Sestavljen je iz besed, ki so na ravni

sporočilnosti denotativnega pomena enake ali tako bližnje, da na tej ravni dopuščajo zamenljivost v besedilu. V skladu s tem, da je izhodišče določanja pomenov sodobni knjižni jezik, ima sopomenski niz značaj sinhronnega jezikovnega pojava.

Sopomenski niz je izpisan za razlago ustreznega pomena dominante, pomena, ki je vsem členom niza skupen in ki posamezne člene vključno z dominantno v danem pomenu združuje v samostojni podsistem. Tehnično-oblikovno je v slovarskem besedilu niz vidno poudarjen z navajanjem značilnega znaka □ pred vsakim členom.

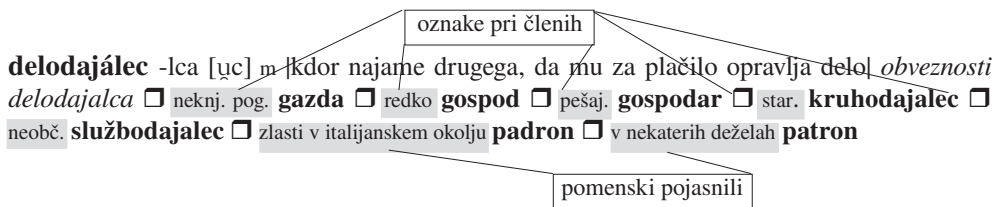


Prav tako so v sopomenske nize, pripadajoče posameznim pomenom, razvršene sopomenke podiztočničnih slovarskih enot:



3.2.1.5.1 Člen sopomenskega niza

Člen sopomenskega niza je enobesedna ali večbesedna slovarska enota, ki v dogovorjenem okviru uresničuje sopomensko razmerje nasproti slovarski enoti v dominantni iztočnici ali tej enakovredni slovarski enoti v podiztočničnem razdelku. Za opis pomenskega razmerja in razlik v rabi med dominantno iztočnico in členom niza ima vsak člen lahko lastno zvrstno-stilno oznako, sporočanjško-okoliščinsko pomensko pojasnilo, za ponazorilo svoje rabe v besedilu tudi lastni ponazarjalni zgled.



líti líjem nedov. **1.** |silovito in v velikih količinah, v močnem curku teči| *Voda lije po pobočju*; ekspr. *Iz rane lije kri* □ **ulivati se** □ ekspr. **kipeti** iz česa *Iz luknje kipi voda* ...



Pomenski opis člena niza lahko vključuje navedbo kategorialnih pomenskih lastnosti, kategorialnih slovničnih lastnosti in stavčnoskladenjskih omejitev v enakem obsegu in na enak način kot pri razlagi dominante, če je to potrebno za določitev mesta danega člena znotraj leksikalnega sistema:

junák -a m 1. [kdor je storil izredno pogumno, junaško dejanje] *slaven junak*; v boju postati *junak* □ **heroj** 2. [izredno pogumen, neustrašen človek] *Junak ni poznal strahu* □ ekspr. **heroj** *Ne delaj se heroja* □ ekspr., redko **junačina** m □ ekspr., redko **junačina** ž 3. ekspr., navadno v povedkovni rabi [postaven, krepek moški] *Drevo, da ga trije junaki ne obsežejo*; *Glejte no, kakšen junak je že* □ ekspr., redko **junačina** m □ ekspr., redko **junačina** ž; gl. še oseba



Od kategorialnih pomenskih lastnosti se – tako kot pri razlagi dominante – pri vsakem členu niza dosledno navajajo vezljivostne lastnosti pri glagolu, pridevniku in povedkovniku.

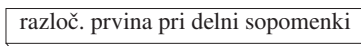
vezljivostna oznaka pri členu

báhati se -am se nedov. z/s čim [čez mero se hvaliti] *Rad se baha z uspehi*; *Baha se, da ima vsega na pretek* □ ekspr. **bahariti se** z/s čim □ ekspr., redko **bahatiti se** z/s čim □ pokr. koroško **brstiti se** *Brstila sta se, kaj vse sta že naredila* □ slabš. **čeljustiti se** *Čeljusti se, da-ba sam napravil red* □ zastar. **dičiti se** z/s čim □ pokr. štajersko **hršiti se** *Nikar se ne hrši* □ ekspr. **izprsavati se** z/s čim □ ekspr. **koračiti se** z/s čim ...

3.2.1.5.2 Delne sopomenke v sopomenskem nizu

Popolne sopomenke, prekrivne v vseh sestavinah slovarskega pomena (denotativni pomen, kategorialni pomen, sporočanjško-pragmatični pomen, konotativni pomen), so v jeziku redke: z dopuščanjem različnosti na izrazni ravni pri pomenski enakosti niso v skladu z načelom gospodarnosti. Tako so tudi členi sopomenskega niza, ki imajo različne stilne oznake, strogo pomenslovnno gledano, nepopolne oziroma delne sopomenke.

V Slovarju sinonimov slovenskega jezika se formalno ločujejo kot delne sopomenke tiste slovarske enote, katerih pomen je vključen v pomenu dominante, pri čemer je mogoče navesti razločevalno razlagalno prvino v okviru denotativnega pomena ali sporočanjško-pragmatičnega pomena, s katero se delna sopomenka razlikuje od dominantne iztočnice. Z navedbo razločevalne razlagalne prvine pri delni sopomenki se utemeljuje uvrstitev delne sopomenke v sopomenski niz (uvrstitev kljub omejeni sopomenskosti). Med delne sopomenke se tako uvrščajo zlasti besede, pri katerih se neprekrivnost pomena nanaša na različno okoliščinsko določenost denotata delnih sopomenk (gl. zgoraj člen niza **padron** pri dominantni iztočnici **delodajalec**) ali na nekatere tipske modifikacije denotativnega pomena:



deževáti -úje nedov., brezoz. [padati iz oblakov v obliki vodnih kapelj] *Ves dan je deževalo* □ brezoz., neobč. **dežiti** □ brezoz., ekspr. **mokriti** □ brezoz., pokr. **primakati** □ brezoz. **liti** □ brezoz. **pršeti** □ brezoz. **rositi** □ brezoz. **škropiti** [v obliki redkih vodnih kapelj] *Ves dan je škropilo*; os. *Ves dan je škropil dež*; gl. še usipati se 3, zasipati 6

baháv -áva -o prid. [ki se (rad) baha] *bahav človek*; *biti bahav* □ **bahat** □ ekspr. **bahačast** □

ekspr. **bahaški** □ ekspr., redko **hvastav** □ neobč. **razusten** □ ekspr. **širokousten** □ sleng. **važen** *Ne bodi tako važen* □ neobč. **veličav** □ ekspr. **hvalisav** [navadno neupravičeno] □ ekspr. **postavljaški** ↗

razloč. prvina pri del. sop.

S poševno puščico v desno, zapisano ob členu niza, so označene tiste delne sopomenke, ki so v Slovarju sinonimov dominantne iztočnice z lastnim sopomenskim nizom.

Delne sopomenke so v nizu navedene v abecednem redu za sopomenkami.

3.2.1.6 Protipomenke

Protipomenke se navajajo na koncu sopomenskega niza za znakom ■ in oznako protip. Če je protipomenk več, ima vsaka pred seboj svoj znak:

lážen -žna -o prid. 1. [ki vsebuje laž, neresnico] *lažna trditev* □ ekspr., redko **kriv** □ ekspr. **lažniv** □ evfem. **neresničen** □ ekspr. **zlagan** ■ protip. **resničen** 2. [ki v resnici ni tak, kot se kaže] *lažno prijateljstvo* □ ekspr. **lažniv** □ ekspr. **zlagan** ■ protip. **pravi** ■ protip. **resničen**; gl. še demokrat, navidezen 1, nepristen, okno ○, ponarejen 1

spáti -im nedov. [biti v stanju telesnega in duševnega počitka s popolnim ali delnim zmanjšanjem zavesti] *trdno spati do jutra* □ otr. **ajati** □ otr. **ajčkati** □ neobč. **biti v Morfejevem naročju** □ slabš. **drnjohati** □ pokr. severovzhodno **hrliti** □ otr. **ninati** □ otr. **pančati** □ otr. **pančkati** □ ekspr. **počivati** □ ekspr. **smrčati** □ pesn. **snivati** □ otr. **spančkati** □ star. **spavati** ■ protip. **bedeti**; gl. še občevati, počivati, pokopan, prenočevati

V Slovarju sinonimov so navedene skrajnostne protipomenke, ki ustrezajo merilu zamenljivosti z zanikanjem pomena, in nekatere dopolnjevalne protipomenke.

3.2.1.7 Male podiztočnice

Sopomenski niz k večbesedni slovarski enoti (npr. **iglasti gozd**), ki je pomensko predvidljivo povezana z določenim v Slovarju sinonimov navedenim pomenom dominantne iztočnice (npr. **iglasti gozd** pri prvem navedenem pomenu dominantne iztočnice **gozd**; gl. shemo pri **gozd** na str. 13), se navaja znotraj tega pomena v razdelku male podiztočnice, označenem z manjšim znakom ○. Taka večbesedna slovarska enota, na ravni slovarskega pomena enakovredna enobesedni dominantni iztočnici, je mala podiztočnica z lastnim sopomenskim nizom. Razdelek malih podiztočnic lahko vsebuje več enakovrednih malih podiztočnic z lastnimi sopomenskimi nizi (npr. pri dominantni **gozd** mali podiztočnici (1) **iglasti gozd**, (2) **mladi gozd**, oboje pri 1. pomenu). Sopomenke pri mali podiztočnici so enako razvrščene kot v nizu pri pomenu dominante, po potrebi z zvrstno-stilnimi oznakami in sporočanjno-pragmatičnimi pomenskimi pojasnili. Pomenske razlage se v podiztočničnem razdelku ne navajajo; denotativni pomen male podiztočnice je na ravni uvrstitve v pomensko skupino predvidljiv iz ustreznega razloženega pomena in ponazorila pri dominantni iztočnici (npr. **gozd 1.**: ‘z drevjem porasel svet’ → **iglasti gozd**: ‘z iglastim drevjem porasel svet’).

3.2.1.8 Podpomenke

Pomenskemu razmerju sopomenskosti je s stališča paradigmatike organiziranosti pomenskega sistema vzporedno razmerje nad- in podpomenskosti. Zato Slovar sinonimov navaja v posebnem razdelku podpomenke k dominantni slovarski enoti. Glej shematski prikaz pri **gozd** na str. 13.

Dominantna iztočnica ima pri danem pomenu razdelek za podpomenke v primeru, če ima najmanj dve s samostojnima slovarskima enotama izraženi podpomenki. Podpomenke se medsebojno razlikujejo v istovrstni razločevalni lastnosti: npr. pri dominantni iztočnici **gozd** v pomenu 'z drevjem porasel svet' so podpomenke **borovje**, **brestice**, **brezovje** itd. različne med seboj po lastnosti, ki se v vseh primerih nanaša na vrsto drevja znotraj razlage 'z drevjem porasel svet'.

Razdelek s podpomenkami je v slovarskem sestavku na koncu pomenske enote ločen z zavitim oklepajem. S poševno puščico, zapisano ob členu niza, so označene tiste podpomenke, ki so v slovarju sinonimov dominantne iztočnice ali male podiztočnice z lastnim sopomenskim nizom. Navajanje podpomenk v slovarskem sestavku v Slovarju sinonimov posredno omogoča natančnejše ločevanje sopomenskosti od ostalih paradigmatških pomenskih razmerij in širšo izbiro ustreznega izraza znotraj pomenske skupine pri ustvarjanju besedila. Pomensko razmerje med dominantno iztočnico kot nadpomenko in vsako navedeno podpomenko ima značaj enosmernega pomenskega vključevanja, npr.: nadpomenka **gozd** vključuje podpomenke **borovje**, **brestice**, **brezovje** itd. To razmerje določa meje zamenljivosti podpomenk z nadpomenkami: podpomenka (**borovje** itd.) je zamenljiva z nadpomenko (**gozd**) na ravni uvrstitve v pomensko skupino oz. podskupino. Tolikšna omejenost zamenljivosti utemeljuje slovaropisno odločitev, da se podpomenke v Slovarju sinonimov slovenskega jezika navajajo brez pomenskih pojasnil in brez zvrstno-stilnih oznak, kot podatek o slovarski enoti, katere razmerje do dominante je sorodno sopomenskemu razmerju v tem, da je utemeljeno v paradigmatški organiziranosti pomenov. Obsežnost navajanja podpomenk v Slovarju sinonimov je predvidoma omejena zaradi manj objektivnih meril določanja podpomenskega razmerja (odsotnost merila zamenljivosti v besedilu) poleg siceršnjih gradivnih omejitev pri izdelavi slovarja. Kljub temu navedene podpomenke ponazarjajo možnosti za izražanje določenega pomenskega razmerja in so s tem v pomoč pri izbiri ali celo tvorbi ustreznega natančnejšega izraza.

3.2.2 Podiztočnice

V nekaterih primerih slovarski sestavek vključuje samostojni podiztočnični razdelek brez pomenske povezanosti z navedenimi pomeni dominante. V slovarskem sestavku je uveden z večjim znakom \circ ali ustreznim drugim znakom, npr. z dvojno pokončnico (prim. shemo pri **slép** -a -o prid., str. 13).

V tem razdelku se navajajo sopomenski nizi k slovarskim enotam, ki glede na zasnovo slovarja ne morejo biti samostojne dominantne iztočnice, so pa izrazno (stalne besedne zveze) ali besedotvorno povezane z dano dominantno iztočnico, vendar brez povezave s pomeni dominante, navedenimi v Slovarju sinonimov. Tipične slovarske enote te vrste, imenovane podiztočnice, so določna oblika pridevnika (ena od besedotvornih povezanosti; gl. primer **slép** -a -o prid.) in frazeologizirane večbesedne slovarske enote (gl. slovarsko enoto **slépo okno** pri dominantni iztočnici **okno**). V podiztočničnem razdelku je lahko več podiztočnic z lastnimi sopomenskimi nizi, oštevilčenimi in razvrščenimi tako kot pri pomenu (glej shematski prikaz pri **knjiga**, str. 18). Podiztočnice in njihove sopomenke imajo navedene zvrstno-stilne oznake in sporočanj-sko-pragmatična pomenska pojasnila, nimajo pa razlag.

3.2.3 Dopolnjevalne kazalke in vodilke

Podatki, s katerimi je predstavljeno določeno sinonimno razmerje, so v Slovarju sinonimov navedeni na enem mestu, pri eni dominantni iztočnici. Pri vseh ostalih iztočnicah, ki so kakor koli v zvezi z danim sinonimnim razmerjem, se na koncu njihovih slovarskih sestavkov ta dominantna iztočnica navede kot dopolnjevalna kazalka (oznaka gl. še) ali vodilka (oznaka prim.).

S tem se zagotavlja, da je uporabnik slovarja ob dani iztočnici opozorjen na vse iztočnice, pri katerih so navedeni podatki o sinonimiji v zvezi z dano iztočnično slovarsko enoto. Tako npr. dopolnjevalne kazalke *barvno*, *letenje*, *okno* v slovarskem sestavku dominantne iztočnice **slép** -a -o prid. (gl. shemo str. 13) opozarjajo, da je v skladu s sprejeto slovaropisno odločitvijo o prikazovanju sinonimije večbesednih slovarskih enot prikazana pri iztočnici **barvno** prisl. sinonimija slovarske enote **barvno slép**, pri **letenje** -a s sinonimija slovarske enote **slépo letenje**, pri **okno** -a s sinonimija slovarske enote **slépo okno** ipd.

Če se dopolnjevalna kazalka nanaša na enega ali več določenih pomenov ali podiztočničnih razdelkov, je to označeno, npr.: **usípati se** ... gl. še liti 2; **glínast** -a -o prid. ... gl. še lapor ○.

OZNAKE, KRAJŠAVE IN POSEBNI ZNAKI V VZORČNO PREDSTAVLJENIH SLOVARSKIH SESTAVKIH

agr.	agronomija, agrotehnika	nar.	narečno
anat.	anatomija	nardp.	narodopisje
arhit.	arhitektura	nedov.	nedovršni glagol
		nedov.	
bajesl.	bajeslovje	in dov.	nedovršni in dovršni glagol
biol.	biologija	neknj. pog.	neknjižno pogovorno
bot.	botanika	neobč.	knjižno neobčevalno
brezos.	v brezosebni rabi	nestrok.	nestrokovno
čeb.	čebelarstvo	obrt.	obrtništvo
		os.	v osebni rabi
dov.	dovršni glagol	pesn.	pesniško
		pešaj.	pešajoče
ekspr.	ekspresivno	petr.	petrografija, petrologija
elektr.	elektrotehnika	pokr.	pokrajinsko pogovorno
elektr. žarg.	elektrotehnika, žargonsko	pokr. belo-	
evfem.	evfemistično	kranjsko	pokrajinsko belokranjsko
		pokr. go-	
film.	filmska umetnost	renjsko	pokrajinsko gorenjsko
film. žarg.	filmska umetnost, žargonsko	pokr. ko-	
		roško	pokrajinsko koroško
gl.	glej	pokr. prek-	
glasb. žarg.	glasbena umetnost, žargonsko	mursko	pokrajinsko prekmursko
gl. še	glej še	pokr. pri-	
gozd.	gozdarstvo	morsko	pokrajinsko primorsko
		pokr. seve-	
jezikosl.	jezikoslovje	rozahodno	pokrajinsko severozahodno
		pokr. šta-	
knj. pog.	knjižno pogovorno	jersko	pokrajinsko štajersko
		pokr.	
les.	lesarstvo	vzhodno	pokrajinsko vzhodno
		pokr. vzhod-	
m	samostalnik moškega spola	noštajersko	pokrajinsko vzhodnoštajersko
mat.	matematika	pokr. za-	
med.	medicina	hodno	pokrajinsko zahodno
mn.	množina	pp	podpomenka
		prakt.sp.	praktičnosporazumevalno

Oznake, krajšave in posebni znaki v vzorčno predstavljenih slovarskih sestavkih

prid.	pridevnik	zastar.	zastarelo
prim.	primerjaj	zem.	zemljepis
protip.	protipomenka	zool.	zoologija
publ.	publicistično		
redko		ž	samostalnik ženskega spola
		ž mn.	množinski samostalnik ženskega spola
s	samostalnik srednjega spola		
slabš.	slabšalno	☐	člen sopomenskega niza
sleng.	slengovsko	☐	člen sopom. niza pri podiztočnici
star.	starinsko	{ }	razdelek podpomenk
strojn.	strojništvo		pomenska razlaga
		■	protipomenka
šah.	šahovsko	○	razdelek podiztočnic
		○	razdelek malih podiztočnic
teh.	tehnika		podiztočnica za določno obliko pridevnika
um.	umetnostna zgodovina	↗	delna sopom. ali podpom., ki je tudi dominantna
ver.	verstva	[]	citirani avtor
vet.	veterina		
voj. žarg.	vojska, žargonsko		
vulg.	vulgarno		

VZORČNA PREDSTAVITEV SLOVARSKIH SESTAVKOV

Slovarski sestavki v vzorčni predstavitvi naj bi celovito ponazarjali uresničitev zamišljenega slovarja sinonimov, pri čemer so poleg posameznih izdelanih slovarskih sestavkov dominantnih iztočnic pomembne zlasti prikazane povezave med posameznimi slovarskimi sestavki in slovarska obdelanost tistih enot, ki so navedene kot dopolnjevalne kazalke. V tem pogledu vzorčno besedilo slovarskih sestavkov ne more imeti dokončne oblike. Za poskusno redigiranje se namreč izbirajo dominantne iztočnice glede na posamezne slovaropisne probleme, ki jih je treba prednostno sistematično reševati za obvladovanje osnovnih redakcijskih vprašanj. Slovarski sestavki teh iztočnic so dokončani. Iztočnice, ki se sproti sprejemajo med samim urejanjem problemsko izbranih slovarskih sestavkov (tj. slovarske enote, navajane znotraj slovarskih sestavkov kot sopomenke, delne sopomenke, protipomenke, podpomenke, dopolnjevalne kazalke in vodilke), pa se začasno lahko samo evidentirajo kot obvezno sprejete iztočnice ali nakazujejo v obliki bolj ali manj dodelanih osnutkov pripadajočih slovarskih sestavkov.²

² Ta predvidena delovna stopnja in svojskost v pripravi slovarja sinonimov je v vzorčni predstavitvi slovarskih sestavkov razvidna npr. takole: V slovarskem sestavku iztočnice **buča** je v celoti obdelana sinonimija pomenov 'kulturna rastlina' in 'trebušasta posoda', ki utemeljujeta slovarsko enoto **buča** kot dominantno iztočnico, medtem ko se metaforični pomen 'del telesa' s celotno sinonimijo prikazuje pri iztočnici **glava**, ki je dominantna iztočnica za ta pomen. V vzorčnem besedilu redakcij se v sestavku pri **buča** v skladu z zasnovo Slovarja sinonimov pojavlja **glava** kot dopolnjevalna kazalka v obliki: gl. še glava. Iz tega navedka je treba razbrati, da je slovarska enota **glava**, čeprav v vzorčni predstavitvi ni izpisana, predvidena kot dominantna iztočnica, pri kateri se prikazujejo vse sopomenke k pomenu 'del telesa', kot tudi k vsem drugim ugotovljenim dominantnim pomenom.

A

adventívni -a -o prid., gl. korenina 1
alvéola -e ž 1. anat. [jamica v čeljusti, v kateri je zob] *krvavitev iz alveole* □ anat. **zobna jamica** □ anat. **zobnica** 2. anat. [najmanjša

votlinica v pljučih] *pljučni krili z alveolami* □ anat. **pljučni mehurček** □ anat. **pulmonalni mehurček**

B

baháčast -a -o prid., gl. bahav
baháriti se -im se nedov., gl. bahati se
baháški -a -o prid., gl. bahav
bahât -áta -o prid., gl. bahav, bujen 1, 2, mogočen

báhati se -am se nedov. *z/s čim* [čez mero se hvaliti] *Rad se baha z uspehi; Baha se, da ima vsega na pretek* □ ekspr. **bahariti se** *z/s čim* □ ekspr., redko **bahatiti se** *z/s čim* □ pokr. koroško **brstiti se** *Brstila sta se, kaj vse sta že naredila* □ slabš. **čeljüstiti se** *Čeljüsti se, da bo sam napravil red* □ zastar. **dičiti se** *z/s čim* □ pokr. štajersko **hršiti se** *Nikar se ne hrši* □ ekspr. **izprsavati se** *z/s čim* □ ekspr. **koračiti se** *z/s čim* □ ekspr. **košatiti se** *z/s čim* □ ekspr. **napenjati se** *Kaj se nape-njaš, saj vemo, kako je* □ ekspr. **napihovati se** *z/s čim* □ ekspr. **peteliniti se** *z/s čim* □ ekspr. **poviševati se** *z/s čim* □ star. **prevzetovati** *z/s čim* □ ekspr. **prsititi se** *z/s čim* □ neobč. **renomirati** *z/s čim* □ pokr. **sračiti se** *z/s čim* □ ekspr. **širokoustiti se** *z/s čim* □ zastar. **švadronirati** *V družbi rad švadronira* □ ekspr. **ustiti se** *z/s čim* □ sleng. **važiti se** *z/s čim* □ neobč. **veličati se** *z/s čim* □ neobč. **veličiti se** *z/s čim*; gl. še postavljati se 1

bahátiti se -im se nedov., gl. bahati se
bahâv -áva -o prid. [ki se (rad) baha] *bahav človek; biti bahav* □ **bahat** □ ekspr. **bahačast** □ ekspr. **bahaški** □ ekspr., redko **hvastav** □ neobč. **razusten** □ ekspr. **širokusten** □ sleng. **važen** *Ne bodi tako važen* □ neobč. **veličav** □ ekspr. **hvalisav** [navadno neupravičeno] □ ekspr. **po-stavljajški** ↗

baróčen -čna -o prid., gl. bujen 2
bíglica -e ž, gl. vžigalica
bíseren -rna -o prid. [ki se lesketa kot bisser] *biserni žarki* □ **bisernat** □ redko **biserast** || **bíserni** -a -o prid. [ki je iz biserov, z biseri] *biserni nakit* □ **bisernati**; gl. še biserovina
bísernica -e ž, gl. biserovina
bisernína -e ž, gl. biserovina
biserovína -e ž [notranja plast lupine nekaterih školjk] *gumbi iz biserovine* □ **biserna matica** □ **školjkovina** □ redko **bisernica** □ redko **bisernina**

bohôten -tna -o prid., gl. bujen 1, 2
borôvje -a s [borov gozd] *iti skozi borovje* □ pokr. **borovec**
bóršt -a m, gl. gozd 1
bréstje -a s, gl. gozd 1
brézje -a s, gl. brezovje 1
brezovína -e ž, gl. brezovje 2
brézovje -a s 1. [brezov gozd] *pot skozi brezovje* □ **brezje** 2. [brezove veje] *rezati brezovje* □ redko **brezovina** □ **metličje** [tanjšje, za metle]

brezuspéšen -šna -o prid. [ki je brez uspeha] *brezuspéšno prepričevanje* □ **neuspešen** □ neobč. **brezploden** □ ekspr. **jalov** □ neobč. **neploden** □ neobč. **neuspel** □ ekspr. **prazen** □ neobč. **zastonjski** ■ protip. **uspešen**

brljäv -áva -o prid., ekspr. [ki slabo, medlo svetil] *brljäva petrolejka* □ slabš. **krmežljav**; gl. še slaboviden

bršten -tna -o prid., gl. bujen 1

brstíti se -ím se nedov., gl. bahati se, brsteti

bruhálnik -a [tudi ŭn] m, gl. izvir 1

búča -e ž 1. [kulturna rastlina s plazečim se stblom in njen debeli sad] *zrela buča* ☐ pokr. vzhodno **tikva** ☐ **grljanka** 2. [trebušasta posoda] *buča vina* ☐ pokr. koroško **grča**; gl. še glava 1

bújen -jna -o prid. 1. [ki lepo in obilno raste] *bujna trava; bujno cvetje* ☐ **bohoten** ☐ ekspr., redko **bahat** ☐ pokr. **brsten** ☐ zastar. **gizdav gizdav cvet** ☐ zastar. **hoboten** ☐ neobč.

razbohoten razbohoten plevel 2. ekspr. [močno in lepo razvit] *dekletova bujna postava* ☐ ekspr., redko **bahat** ☐ neobč., ekspr. **baročen** ☐ ekspr. **bohoten** 3. [ki obstaja v zelo veliki meri] *bujna domišljija* ☐ ekspr. **bogat**; gl. še živ

búkovec -vca m, gl. bukovje

bukovína -e ž, gl. bukovje, les

búkovje -a s [bukov gozd] *sekati v bukovju* ☐ redko **bukovec** ☐ redko **bukovina**

C

camáriti -im nedov., gl. liti 5

carjeváti -újem nedov. [vladati kot car] *V Rusiji je carjeval Aleksander I.* ☐ redko **carovati**; gl. še vladati 1, 2

carováti -újem nedov., gl. carjevati, vla-

dati 2

cérje -a s, gl. cerovje

cérovje -a s [cerov gozd] *pot skozi cerovje* ☐ **cerje**

cíza -e ž, gl. voz 1, voziček 2

Č

čeljústiti se -im se nedov., gl. bahati se

čépljec -a [əɕ] m, gl. koren ○

čólnárski -a -o [ŭn] prid., gl. kavelj! 2

čôrav -a -o prid., gl. slaboviden

črnólíca -e ž, gl. grča

čvrš -a m, gl. grča

D

delodajálec -lca [ɯc] m [kdor najame drugega, da mu za plačilo opravlja delo] *obveznosti delodajalca* ☐ nekuj. pog. **gazda** ☐ redko **gospod** ☐ pešaj. **gospodar** ☐ star. **kruhodajalec** ☐ neobč. **službodajalec** ☐ zlasti v italijanskem okolju **padron** ☐ v nekaterih deželah **patron**

dentální -a -o prid., gl. infekcija, zapornik

deževáti -úje nedov., brezoz. [padati iz oblakov v obliki vodnih kapelj] *Ves dan je deževalo* ☐ brezoz., neobč. **dežiti** ☐ brezoz., ekspr.

mokriti □ brez-os., pokr. **primakati** □ brez-os. **liti** ↗ □ brez-os. **pršeti** ↗ □ brez-os. **rositi** ↗ □ brez-os. **škropiti** |v obliki redkih vodnih kapelj| *Ves dan je škropilo*; os. *Ves dan je škropil dež*; gl. še usipati se 3, zasipati 6

dežiti -i nedov., gl. deževati

díčiti se -im se nedov., gl. bahati se

dóbje -a s, gl. hrastovje 1

dóbovje -a s, gl. hrastovje 1

dobrosrčnež -a m, ekspr. |človek s pozitivnimi značajskimi, čustvenimi značilnostmi| *Takemu dobrosrčnežu lahko zaupaš* □ ekspr.

dobričina m □ ekspr. **dobričina** ž □ ekspr., redko

dobričnež □ ekspr., redko **dobričnik** □ ekspr.

dobrodušnež □ ekspr. **duša**

dominirati -am nedov., gl. dvigati se 2, prevladovati 1, 2

domišljav -áva -o prid. |ki ima pretirano dobro mnenje o sebi| *domišljav človek*; *biti domišljav zaradi svoje lepote* □ zastar. **domišljiv** □ ekspr. **napihnjén biti ves napihnjén zaradi doseženega uspeha** □ ekspr. **napuhnjén biti ves napuhnjén zaradi doseženega uspeha** □ zastar. **napušen** □ ekspr. **našopirjen tista našopirjena ženska** □ ekspr. **naštuljen** □ star. **šteman** *Ne bodi tako šteman* □ star. **štiman** *Ne bodi tako štiman* □ sleng. **važén** *Ne bodi*

tako važén □ ekspr. **visok** □ neobč. **visokomeren** □ ekspr. **visokonos** □ ekspr. **visokosten** □ **ošaben** ↗ □ **prevzetén** ↗

domišljív -a -o prid., gl. domiseln, domišljav

dónat -a m, gl. slatina

drvník -a m |gozd z drevjem, primernim za drva| *bukov drvník* □ redko **drvosek** □ pokr. gorenjsko **drvošec**

dvígati se -am se nedov. 1. |premikati se navzgor, kvišku| *Letalo se dviga skoraj navpično* □ **dvigovati se** □ **vzdigovati se** □ neobč. **peti se** □ neobč. **spenjati se** □ neobč. **vzhajati** *Iz zemlje vzhaja sopara* □ star. **vzdigati se** □ neobč. **vzpenjati se** 2. |razprostirati se, biti kje, navadno višje od okolice| *Nad mestom se dviga grad* □ **dvigovati se** □ **vzdigovati se** □ neobč. **dominirati** □ ekspr. **gospodovati** □ ekspr. **kraljevati** □ neobč. **peti se** □ ekspr. **prestolovati** □ neobč. **spenjati se** □ ekspr. **stolovati** □ star. **vzdigati se** □ neobč. **vzpenjati se**; gl. še naraščati 3, porajati se, postavljati se 2, vzpenjati se 2, 3, 6

dvigováti se -újem nedov., gl. dvigati se, naraščati 3, porajati se, postavljati se 2, vzpenjati se 3, 6

dvokólnica -e ž, gl. voziček 2

E

eléktrokár -a m, gl. voziček ○

estavéla -e ž, gl. izviri 1

F

falzificíran -a -o prid., gl. ponarejen 1, 3

falzifikát -a m, gl. ponaredek 1

fertilén -lna -o prid., gl. ploden 1

fiankéto -a m, šah. |postavitev lovca z osnovnega polja na sosednje polje velike diagonale| □ šah. **krilni razvoj**

G

gabričje -a s, gl. gabrovje 2

gabrína -e ž, gl. gabrovje 1

gábrje -a s, gl. gabrovje 1

gábrovje -a s 1. [gabrov gozd] *pot skozi gabrovje* □ redko **gabrína** □ redko **gabrje**
2. [gabrovo drevje] *sekati gabrovje* □ redko **gabričje**

gáj -a m, gl. gozd 1

gízdati se -am se nedov., gl. postavljati se 1

glína -e ž [gnetljiva usedlina, ki se uporabljata zlasti v lončarstvu] *gnesti glino* □ redko **ilovica** □ petr. **kaolin** ↗ □ obrt. **lončevina** [slabše vrste] ○ 1. teh. **ekspanzivna glina** □ teh. **ekspanzijska glina** 2. **sljudnata glina** □ **sljudna glina**

glínast -a -o prid. 1. [ki je iz gline] *glínast vrč* □ **glinen** □ redko **glinovnat** □ redko **ilovnat** □ **lončen** ↗ 2. [ki vsebuje glino] *glínasta tla* □ **glinen** □ redko **glinovnat**; gl. še lapor ○

glínén -a -o prid., gl. glinast, lapor ○

glínovnat -a -o prid., gl. glinast

glístav -a -o prid. [ki ima gliste] *glístav otrok* □ redko **gliščav**

gliščáv -áva -o prid., gl. glistav

glúh -a -o prid. [ki ni sposoben dojemati zvoke, glasove] *od rojstva gluh človek* □ **oglušel** [ki je postal gluhi] *človek, oglušel na levo uho*; gl. še jalov, naglušen, nedovzeten, neobčutljiv, nerodoviten, popoln, tih

gnídist -a -o prid., gl. gnidav

gnídav -a -o prid. [ki ima gnide] *gnídavo lasišče* □ **gnidast**

gôrek -rka -o prid., gl. goreč, sovražen, topel

gospodáriti -im nedov. [biti lastnik materialnih dobrin] *Na posestvu še vedno gospodari oče* □ zastar. **gospodovati** □ star. **hiševati**; gl. še gospodovati, upravljati

gospodováti -újem nedov. *komučemu, nad*

kom/čim [imeti, izvajati oblast] *gospodovati narodom, služabnikom, nad narodi*; *Tod so gospodovali tujci* □ ekspr. **gospodariti komu/čemu, nad kom/čim** □ ekspr. **prestolovati** *Tod so prestolovali tujci* □ star. **stolovati** *Tod so stolovali tujci*; gl. še dvigati se 2, gospodariti, obvladovati 1, vladati 2, 3

gôzd gôzda m 1. [z drevjem porasel svet] *sekati v gozdu* □ pokr. **boršt** □ pesn. **gaj** □ pokr. gorenjsko **gošča** □ ekspr. **gozdek** □ ekspr. **gozdič** □ ekspr. **gozdiček** □ pokr. **hosta** □ neobč. **les** □ star. **lesovje** □ neobč. **log** □ neobč. **loza** □ pokr. **šuma** □ **gaj** [redek, negovan] □ **gošča** [mlad, nerazredčen] □ **gozdičevje** [redek, nizek] ○ 1. **iglasti gozd** □ redko **igličasti gozd** □ redko **igličevje** □ redko **igličje** □ redko **iglovje** 2. **mladi gozd** □ neobč. **mladje** □ pokr. vzhodno **mladoles** □ pokr. **mladovje** □ redko **podmladek** □ neobč. **pomladek** {pp: borovje ↗, brestje, brezovje ↗, bukovje ↗, cerovje ↗, gabrovje ↗, hrastovje ↗, javorovje ↗, jelovje ↗, jelševje, kostanjevje, macesnovje, smrekovje ↗; drvnik, listnik, steljnik; iglasti gozd ↗, listnati gozd, mešani gozd} 2. [drevje, ki raste strnjeno skupaj] *Gozd zarašča pašnik* □ pokr. **hosta** 3. ekspr., z rodilnikom [velika nepregledna množica predmetov] *gozd dimnikov* □ ekspr., z rodilnikom **džungla** □ ekspr., z rodilnikom **gošča** □ ekspr., z rodilnikom **goščava** □ ekspr., z rodilnikom **pragozd**

gozdíč -a m, gl. gozd 1

gozdíček -čka m, gl. gozd 1

gozdíčevje -a m, gl. gozd 1

grča -e ž [trda tvorba v lesu] *grča v deski* □ pokr. **čvrš** □ nar. **grlj** [D. Lokar] □ redko **hrga** □ **črnolica** [črna] □ **slepica** ↗; gl. še buča 2, korenina 2

grlj -a m, gl. grča

grljánka -e ž [buča s srčastimi listi] *zrele grljanke* □ pokr. vzhodno **hrganja**

H

herój -a m, bajesl. |bitje, ki ima človeške in božanske lastnosti| *heroj Prometej* bajesl.

heros bajesl. **polbog**; gl. še junak 1, 2

hēros -a m, gl. heroj

hiševáti -újem nedov., gl. gospodariti

hít -a m, gl. popevka

hobôten -tna -o prid., gl. bujen 1

hojevína -e ž, gl. jelovina, jelovje 3

hójevje -a s, gl. jelovje

holándec -dca m, strojn. |vezni kos z navojem, pri katerem ni treba sukati cevi| strojn.

holandska matica

hrastíčje -a s, gl. hrastovje

hrastína -e ž, gl. hrastovje 1

hrástje -a s, gl. hrastovje

hrástovje -a s **1**. |hrastov gozd| *zaiti v hrastovju* **hrastje** star. **dobje** star.

dobovje redko **hrastina** redko **hrastovina** redko **hraščina** **hrastičje** |mlad| **2**.

|hrastovo drevje| *koča med hrastovjem* redko **hrastje** **hrastičje** |mlado|

hraščína -e ž, gl. hrastovje 1

hřga -e ž, gl. grča

hřganja -e ž, gl. glava 1, grljanka

hřšiti se -im se nedov., gl. bahati se

hrústiti se -im se nedov., gl. postavljati se 1

hvaličiti se -im se nedov., gl. hvalisati se

hvalísati se -am se nedov., ekspr. *z/s čim* |pretirano, navadno neupravičeno se hvaliti| *Hvalisal se je s svojimi podvigi* ekspr. **hvaličiti se** *z/s čim*

hvalísav -a -o prid., gl. bahav

hvalíti se in **hváliti se** -im se nedov. *z/s čim* |zlasti z govorjenjem izražati, poudarjati svoje pozitivne lastnosti ali ugodno stanje| *Rad se hvali s svojo bistrostjo; Hvali se, da je pre-možen* neobč. **renomirati** *Nikar spet ne renomiraj* star. **prevzetovati** *Ne da bi prevzetoval, je lahko svoje delo pohvalil* ekspr. **hvalisati se** *z/s čim* ↗

hvastáv -áva -o prid., gl. bahav

I

igličevje -a s |iglice| *stopati po mehkem igličevju* **igličje** redko **iglovje**; gl. še gozd 1

igličje -a s, gl. gozd 1, igličevje

iglovje -a s, gl. gozd 1, igličevje

íl -a m, gl. ilovica

ílnat -a -o prid., gl. ilovnat

ílo -a s, gl. ilovica

ílovák -a m, gl. ilovica

ílovica -e ž |težka, manj rodovitna prst iz gline| *teptati ilovico* star. **il** star. **ilo** pokr. belokranjsko **ilovak** zastar. **ilovina** pokr.

ilovka; gl. še glina

ílovína -e ž, gl. ilovica

ílovka -e ž, gl. ilovica

ílov -a -o prid., gl. ilovnat

íloven -vna -o prid., gl. ilovnat

ílovičast -a -o prid., gl. ilovnat

ílovičen -čna -o prid., gl. ilovnat

ílovnat -a -o prid. |bogat z ilovico| *ilovnat svet* **ílnat** star. **ílov** star. **íloven** star.

ílovičast zastar. **ílovičen**; gl. še glinast 1

ímenítiti se -im se nedov., gl. postavljati se 1

izpršávati se -am se nedov., gl. bahati se, postavljati se 1, prsiti se

izvír -a m **1**. |kraj, kjer voda priteka iz zemlje na površje| *iti k izviru* **izvirek** zastar. **izviralíšče** neobč., redko **izvirnica**

redko **vrelec** □ neobč. **vrelo** □ pokr. prekmursko **vretina** □ **slatina** |kjer priteka iz zemlje voda z mineralnimi snovmi| □ star. **žveplenica** |kjer priteka iz zemlje voda z žveplovim vodikom| ○ **kraški izvir** □ zem. **bruhalnik** □ zem. **estavela** □ zem. **kropa** □ zem. **obrhr** □ pokr. **retje** □ pokr. **vretje**

□ zem. **vrujla 2.** |voda, ki priteka iz zemlje na površje| **zajeti izvir** □ **izvirek** □ **vir** □ **vrelec** |ki priteka z veliko silo| ○ **topli izvir** □ **termalni izvir** □ **termalni vrelec** □ **topli vrelec** □ neobč. **terma** □ neobč. **toplica**; gl. še **vir 2**

izvírek -rka m, gl. izvir 1, 2, studenec

J

jállov -a -o prid. **1.** |ki ne more imeti po-tomcev| *jalova krava* □ redko **neplođen** □ neobč. **nèrôđen** □ star. **nerodoviten** □ vet. **sterilen** ■ protip. **ploden 2.** |ki je brez zrn, semen| *jalov klas* □ redko **gluh** □ ekspr. **prazen**; gl. še brezuspešen, cvet, jalovka, nekaliv, neplođen, neprepričljiv, nerodoviten, nezabeljen

jállovka -e ž, čeb. |matica, ki zalega neplojena jajčeca| □ čeb. **jalova matica** □ čeb. **trotava matica** □ čeb. **trotovka**

jávorje -a s, gl. javorovje

jávorovje -a s |javorov gozd| *pot skozi javorovje* □ **javorje**

jelovina -e ž |jelov les| *miza iz jelovine*

□ **hojevina**

jélovje -a s **1.** |jelov gozd| *iti skozi jelovje*

□ **hojevje 2.** |jelovo drevje| *posekati jelovje* □ **hojevje 3.** |jelove veje| *ležišče iz smrečja in jelovja* □ **hojevje** □ redko **hojevina**

junáčina -e m, gl. junak 2, 3

junáčina -e ž, gl. junak 2, 3

junák -a m **1.** |kdor je storil izredno pogumno, junaško dejanje| *slaven junak; v boju postati junak* □ **heroj 2.** |izredno pogumen, neustrašen človek| *Junak ni poznal strahu* □ ekspr. **heroj** *Ne delaj se heroja* □

ekspr., redko **junačina** m □ ekspr., redko **junačina** ž **3.** ekspr., navadno v povedkovni rabi |postaven, krepek moški| *Drevo, da ga trije junaki ne obsežejo; Glejte no, kakšen junak je že* □ ekspr., redko **junačina** m □ ekspr., redko **junačina** ž; gl. še oseba

K

káčjak -a m, bot. |rastlina z živo rumenimi ali rožnatimi cveti v koških| *utrgati kačjak* □ bot. **črni koren**

kámpeljč -a m, gl. kavelj²

kancóna -e ž, gl. popevka

kaolín -a m, petr. |glinina, ki se uporablja za izdelavo porcelana| *separacija kaolina* □ petr. **bela glina** □ petr. **kaolinska glina** □ petr. **porcelanka**

kaolínski -a -o prid., gl. kaolin

kápičasti -a -o prid., gl. matica 2

kávelj¹ -vlja m **1.** |železna priprava z ukrivljenim koncem za obešanje| *obesiti na kavelj*

□ **kljuka** □ ekspr. **kaveljč 2.** |železna priprava z ukrivljenim koncem za prijemanje, vlečenje| *oprijemati se s kavljem* □ ekspr. **kvaka** ○ **čolnarski kavelj** □ redko **kljuka** □ redko **kopika**

kávelj² -na m, ekspr., navadno v povedkovni rabi

[sposoben, domiseln možki] *Ta pa je kavelj*
 □ nekjn. pog. **kampelj** □ ekspr. **kaveljc**; gl. še korenina 2

káveljc -a m, gl. kavelj¹ 1, kavelj², kaveljček, korenina 2

káveljček -čka m |del manjše priprave za zapenjanje| *zapeti obleko s kaveljčki* □ ekspr. **kaveljc**

kímpež -a m, gl. voziček 2

kínkež -a m, gl. voziček 2

kneževáti -újem nedov., gl. vladati 1

knjígá -e ž 1. |večje število trdno združenih tiskanih listov| *odpreti knjigo in začeti brati* □ star. **bukve** □ slabš. **knjižura** □ slabš.

špeh |debela, umazana knjiga| 2. |stvaritev v obliki večjega števila trdno združenih tiskanih listov| *napisati zanimivo knjigo* □ star. **bukve** □ slabš. **knjižura** |brez literarne vrednosti| ○ 1.

kuhar-ska knjiga □ ekspr. **kuharica** 2. ver. **mašna knjiga** □ ver. **misal** {pp: mohorjevka, reklamka; pravopis, slovnica; evangelistar, lekcinar, psalter} ○ 1. **inventarna knjiga** □ **inventarska knjiga** 2. **matična knjiga** □ star. **matica** □ star. **matrika** 3. **rodovniška knjiga** □ **rodovna knjiga** 4. film. **snemalna knjiga** □ film. **režijska knjiga** □ film. žarg. **skript** 5. **zemljiška knjiga** □ star. **gruntne bukve**; gl. še študirati 2, učbenik

kólica -e ž, gl. voziček 2

konstruktíven -vna -o prid., gl. konstrukcijski, ploden 3, ustvarjalen 2

kopíka -e ž, gl. kavelj¹ 2

koráčiti se -im se nedov., gl. bahati se, postavljati se 1

korén -a m 1. jezikosl. |del besede kot nosilec osnovnega pomena| *koren besede* □ zastar. **korenina** 2. mat. |količina, ki jo določata korenska osnova in korenski eksponent| *izračunati koren* □ mat. **radikal** ○ bot. **zlati koren** □ bot. **beli čepljec**; gl. še izvor 3, jedro, kačjak, korenina 1

koreníka -e ž, bot. |podolgovato, odebeljeno podzemeljsko steblo nekaterih rastlin| *korenika praproti* □ bot. **podzemno steblo**; gl. še izvor 3, korenina 2, osnova 1, popolnoma

korenína -e ž 1. |podzemeljski del rastline| *izruvati plevel s korenino* □ zastar. **koren**

○ 1. bot. **glavna korenina** □ bot. **srčna korenina** 2. anat. **lasna korenina** □ anat. **lasni koren** 3. bot. **nadomestna korenina** □ bot. **adventivna korenina** 2. ekspr., navadno v povedkovni rabi |krepek, trden človek| *Kljub letom je še korenina* □ ekspr. **grča** □ ekspr. **kavelj²** □ ekspr. **kaveljc** □ ekspr. **korenika** □ ekspr. **korenjak**; gl. še izvor 1, 3, koren 1, osnova 1, popolnoma

korenják -a m, gl. korenina 2, velikan

kostánjevje -a s, gl. gozd 1

kosténc -nca m, gl. koščak

košátiti se -im se nedov., gl. bahati se, bohotiti se, postavljati se 1, šopiriti se 2, 3

koščák -a m |oreh z zelo trdo lupino| *težko stolči koščake* □ pokr. **kostenec**

kóžica -e ž |tanka koža kot sestavina človeškega, živalskega telesa| *vnetje kože med prsti* □ **membrana** |zlasti v ušesih| ○ 1. anat. **deviška kožica** □ anat. **himen** 2. zool. **plavalna kožica** □ zool. **plavalna mrenica** □ zool. **plavna kožica** □ neobč. **plavnica**; gl. še zakis

kraljeváti -újem nedov., ekspr. |biti, nahajati se kje z močno izraženimi značilnostmi| *Na steni je kraljevala očetova slika* □ neobč. **prestolovati** □ ekspr. **stolovati**; gl. še dvigati se 2, vladati

kreatíven -vna -o prid., gl. moč ○, ustvarjalen 1

krilát áta -o prid., gl. matica 2, vznesen

krílni -a -o prid., gl. flanketo, matica 2

krópa -e ž, gl. izviri 1

kváka -e ž, gl. kavelj¹ 2

L

lápor -ja m |kamnina iz drobnih zrn glin in apnenca ali dolomita| *kosi laporja* ☐ pokr. zahodno **opoka** ○ petr. **glinasti lapor** ☐ petr. **glineni lapor**

lážen -žna -o prid. **1.** |ki vsebuje laž, neresnico| *lažna trditev* ☐ ekspr., redko **kriv** ☐ ekspr. **lažniv** ☐ evfem. **neresničen** ☐ ekspr. **zlagan** ■ protip. **resničen** **2.** |ki v resnici ni tak, kot se kaže| *lažno prijateljstvo* ☐ ekspr. **lažniv** ☐ ekspr. **zlagan** ■ protip. **pravi** ■ protip. **resničen**; gl. še demokrat, navidezen 1, nepristen, okno ○, ponarejen 1

lesôvje -a s, gl. gozd 1

líti líjem nedov. **1.** |silovito in v velikih količinah, v močnem curku teči| *Voda lije po pobočju*; ekspr. *Iz rane lije kri* ☐ **ulivati se** ☐ ekspr. **kipeti iz česa** *Iz luknje kipi voda* **2.** neobč., ekspr. |prihajati v velikih količinah| *Mesečina*

lije skozi okno v sobo ☐ neobč., ekspr. **ulivati se** ☐ neobč., ekspr. **usipati se** **3.** neobč., ekspr. *kaj izločati kaj tekočega (v velikih količinah)* *Oblaki lijejo potoke vode z neba*; *Vzdihovala je in lila solze* ☐ neobč., ekspr. **točiti kaj** **4.** ekspr. |izraža navzočnost česa čutno zaznavnega v prostoru| *Pesem zvonov lije nad poljem* ☐ neobč., ekspr. **plati** ☐ neobč., ekspr. **pretakati se** **5.** brezos. |zelo, močno deževati| *Ves dan je lilo*; os. *Dež je lil brez prestanka* ☐ pokr. **camariti** ☐ brezos., ekspr. **prati Ves dan je pralo; os. *koga Dež nas je pral brez prestanka* ☐ star. **prilivati** ☐ brezos., vulg. **scati**; gl. še prihajati, širiti se, ulivati 1, usipati se 3, zlivati**

lončén -a -o prid. |ki je iz (žgane) gline| *lončena skleda* ☐ pokr. zahodno **zemljat** ☐ pokr. zahodno **zemljen**

lončevína -e ž, gl. glina

M

macésnovje -a s, gl. gozd 1

mática -e ž **1.** |spolno razvita samica pri čebelah| *matica in delavke* ☐ star. **kraljica** **2.** |obroček z notranjimi navojil| *priviti matico* ☐ teh. **protimatica** |matica, s katero se privije glavna matica| ☐ pokr. vzhodnoštajersko **žmek** |lesena matica, pretaknjena skozi luknjo v tramu na vrhu stiskalnice| ○ 1. strojn. **kapičasta matica** ☐ strojn. **slepa matica** **2.** strojn. **krilata matica** ☐ strojn. **krilna matica**; gl. še biserovina, jalovka, knjiga ○, matrica, zakis; prim. holandec

mátični -a -o prid. |kateremu izvorno kaj pripada| *Ladja je priplula v matično pristanišče* ☐ **domači**; gl. še izviren ||, knjiga ○

matríca -e ž, tisk. |kos kovine z vdolbeno tiskarsko črko| *napraviti matrico iz kovine* ☐ zastar. **matica**

matríka -e ž, gl. knjiga ○

melíniti se -im se nedov., neobč., redko |zaradi drobljenja, krušenja ločevati se od nag-njene ali navpične površine| *Pesek se melini z brega* ☐ neobč., redko **meliti se**

metličje -a s, gl. brezovje 2

minerálna -e ž, gl. slatina

misál -a m, gl. knjiga 2

mojstríti -ím nedov., gl. obvladovati 1, uriti

mojstrováti -újem nedov., neobč. |opravljati obrt| *mojstrovati v raznih krajih* ☐ star. **obrotovati**; gl. še obvladovati 1

mokríti -ím nedov. |na svojem površju delati kapljice| *Stene v kuhinji mokrijo* ☐ ekspr. **potiti se** *Siri se potijo* ☐ ekspr. **znojiti se**; gl. še deževati, urinirati

N

nadút -a -o prid., gl. ošaben

naglúšen -šna -o prid. |nekoliko gluh| *naglušna starka* □ ekspr. **gluh** *Ali si gluh, da tega ne slišiš*

namrdováti se -újem se nedov., gl. zmr-dovati se

napénjati se -am se nedov. **1.** |postajati po obsegu večji| *Pri petju so se mu napenjale žile na vratu* □ zastar. **nadimati se** *Prsi so se jim nadimale od navdušenja* □ neobč. **peti se** **2.** |dobivati navzgor, navzven ukrivljeno obliko| *Jadra se napenjajo v vetru* □ **napihovati se** □ ekspr. **nabuhovati se** □ redko **napihavati se**; gl. še bahati se, naraščati, postavljati se **1**, truditi se, vzpenjati se **6**

napihováti se -újem se nedov., gl. bahati se, napenjati se **2**, postavljati se **1**, prevzemati se

napúšen -šna -o prid., gl. domišljav, prevzetan

naráščati -am nedov. **1.** |postajati večji po obsegu| *Oteklina narašča; Reka narašča* □ neobč. **napenjati se** *Reke se napenjajo* □ zastar. **narastati** □ ekspr. **rasti** **2.** |postajati večji po številu| *Naša družina narašča iz leta v leto* □ **povečevati se** □ **večati se** □ zastar. **narastati** □ ekspr. **rasti** **3.** |dosegati višjo stopnjo glede na intenzivnost, jakost| *Temperatura, pritisk na-rašča* □ **dvigati se** □ **dvigovati se** □ **rasti** □ **vzdigovati se** **4.** |dosegati višjo stopnjo glede na količino| *Življenjski stroški naraščajo* □ **rasti** □ **višati se** □ **zviševati se**

naráščati se -am se nedov., gl. postavljati se **1**, razburjati se

našopírjen -a -o prid., gl. domišljav, ošaben, prevzetan

navídezen -zna -o prid. **1.** |ki je po videzu, na zunaj tak kot pravi, resničen| *navidezen mir* □ ekspr. **lažen** □ ekspr. **zlagan** ■ protip. **pravi** ■ protip. **resničen** **2.** |ki v resnici ni tak, kot se kaže| *navidezna moč vojske* □ **dozdeven** □

fiktiven □ neobč. **prividen** □ zastar. **videzen** ■ protip. **resničen** **3.** |ki v resnici ne obstaja| *navidezna pot sonca okoli zemlje* □ neobč. **prividen**

nèdovzéten -tna -o prid. *za kaj* |ki noče dojeti, upoštevati česa| *človek, nedovzetan za nasvete* □ **nesprejemljiv** *za kaj* □ neobč. **nedo-jemljiv** *za kaj* □ ekspr. **gluh** *za kaj*, star. *čemu gluh za nasvete*, star. *nasvetom* ■ protip. **dovzetan** *za kaj*; gl. še neobčutljiv, odporen

nèkalív -a -o prid. |ki nima sposobnosti, da (vz)kali| *nekalivo seme* □ **jalov** □ **nerodovi-ten** □ redko **gluh** □ ekspr. **mrtev** ■ protip. **kaliv** **nèkritičen** -čna -o prid. |ki ni kritičen| *ne-kritičen posnemovalec* □ ekspr. **slep** *slep posnemovalec; slep občudovalec* |zaradi čustvenega odnosa| ■ protip. **kritičen**

nèplóden -dna -o prid. |ki ni sposoben (o) ploditve| *neploden moški; neplodna ženska* □ slabš. **jalov** □ neobč. **nèrôden** *nerodna ženska* □ med. **sterilen** ■ protip. **ploden**; gl. še brezus-pešen, jalov **1**

nèprepričljív -a -o prid. |ki vzbuja pomisleke, dvom o resničnosti, pravilnosti| *nepreprič-ljiv izgovor* □ ekspr. **jalov** □ neobč. **neprepričevalen** □ ekspr. **ničast** □ neobč. **ničen** □ neobč. **ničeven** □ ekspr. **prazen** ■ protip. **prepričljiv**

nèprísten -tna -o prid. |ki ne izraža, kaže resničnega razpoloženja| *nepristna žalost* □ **hlinjen** □ ekspr. **igran** □ ekspr. **lažen** □ ekspr. **narejen** □ evfem. **neresničen** □ ekspr. **zaigran** □ ekspr. **zlagan** ■ protip. **pristen**; gl. še ponarejen **1**

nèrodovítan -tna -o prid. |ki nima pogo-jev za (dobro) uspevanje rastlin| *nerodovitna zemlja* □ **neploden** □ **nèrôden** □ pokr. **gluh** □ redko **jalov** □ ekspr. **mrtev** □ pokr. **rod** □ ekspr. **slab** ■ protip. **rodoviten**; gl. še jalov **1**

nèzabéljen -a -o prid. |ki ni zabeljen| *nezabeljen krompir* □ pokr. primorsko **jalov** ■ protip. **zabeljen**

O

óbrh -a m, gl. izvir 1

obvladováti -újem nedov. **1.** *koga* |biti telesno, duševno enako ali bolj sposoben kot nasprotnik| *obvladovati nasprotnega igralca* □ ekspr. **brzdati** *koga* □ ekspr. **krotiti** *koga* □ star. **ovladovati** *koga* **2.** *kaj* |biti sposoben odločujoče vplivati na pojavitev, potek, stanje česa| *obvladovati čustva, jezo* □ ekspr. **brzdati** *kaj* □ ekspr. **gospodovati** *čemu* *gospodovati čustvom, jezi* □ ekspr. **krotiti** *kaj* □ neobč. **mojstriti** *kaj* □ neobč. **mojstrovati** *kaj* □ star. **ovladovati** *kaj* **3.** *kaj* |imeti nad čim oblast, gospostvo| *Sovražnik obvladuje vso deželo; Tuji kapital obvladuje domačo industrijo* □ **imeti v oblasti** *kaj* □ nedov. **obvladati** *kaj* *Njihov kapital obvlada uvoz in izvoz* □ publ. **kontrolirati** *kaj* *Tuji kapital kontrolira domačo industrijo* □ publ. **nadzirati** *kaj* *Tuji kapital nadzira domačo industrijo* □ publ. **nadzorovati** *kaj* *Tuji kapital nadzoruje domačo industrijo* □ star. **ovladovati** *kaj* **4.** *kaj* |imeti tako vojaško razporeditev, da je nasprotniku otežkočena večja akcija| *Čete obvladujejo cesto in most* □ voj. žarg. **držati** *kaj* □ publ. **kontrolirati** *kaj* □ publ. **nadzirati** *kaj* □ publ. **nadzorovati** *kaj* □ star. **ovladovati** *kaj*; gl. še krotiti, prevzemati, znati 2

óčetni -a -o prid., gl. zakis

oglušèl -éla -o [-ǔ] prid., gl. gluh

ogrét -a -o prid., gl. navdušen, topel 1

ohól -a -o [-tudi -ǔ] prid., gl. ošaben, prevzetzen

ókence -a [kə] s **1.** |majhno okno| *zapreti okence* □ ekspr. **okenček** **2.** |oknu podobna odprtina za poslovanje s strankami| *stati v vrsti pred okencem* □ zastar. **lina** □ zastar. **linica** □ ekspr. **okenček** □ ekspr. **okno** □ neknoj. pog. **šalter** **ókenček** -čka [kə] m, gl. okence

ókno -a s **1.** |okvir s steklom, prirejen za odprtino v steni stavbe| *odpreti okno* □ zastar.

lina ○ **1.** *križno okno* □ pokr. *zakrižano okno* □ pokr. *zakriženo okno* **2.** *pristešno okno* □ redko *podstešno okno* **3.** *stopniščno okno* □ *stopniško okno* **4.** *tridelno okno* □ *trodelno okno* **2.** nardp. |del kozolca med dvema stebroma| *zatlačiti okno s snopjem* □ pokr. gorenjsko **brana** □ pokr. **štant** □ pokr. koroško **vrata** ○ **1.** arhit. *slapo okno* □ arhit. *lažno okno* **2.** um. *slikano okno* □ um. **vitraj** □ nestrok. **vitraž** □ nestrok. **vitraža**; gl. še odprtina, okence 2, rozeta, šipa

opóka -e ž, gl. lapor

oslepèl -éla -o [-ǔ] prid., gl. slep 1

oslepljen -éna -o prid. |ki (skoraj) ne vidi| *oslepljen zaradi močne svetlobe* □ **zaslepljen**; gl. še slep 2

ošáben -bna -o prid. |ki ima pretirano dobro mnenje o sebi in kaže prezir, zaničevanje do drugih| *ošaben človek; biti zelo ošaben zaradi svoje lepote* □ ekspr. **košat** *Gospodar ni bil košat* □ ekspr. **napihnjen** *biti ves napihnen zaradi svojih uspehov* □ ekspr. **napuhnjen** *biti ves napuhnjen zaradi svojih uspehov* □ zastar. **napušen** □ ekspr. **našopirjen** *tista našopirjena ženska* □ ekspr. **naštuljen** □ pokr. **ofrten** □ neobč. **ohol** *do koga ohola ženska; biti ohol do podrejenih* □ neobč. **preziren** □ neobč., ekspr. **superioren** *Ne bodi tako superioren* □ star. **šteman** *Ne bodi tako šteman* □ star. **štiman** *Ne bodi tako štiman* □ sleng. **važen** *Ne bodi tako važen* □ neobč. **veličav** □ ekspr. **visok** □ neobč. **visokomeren** □ ekspr. **visokonos** □ ekspr. **visokosten** □ ekspr. **vzvišen** □ **aroganten** [na drzen način] □ **nadut** [na oblasten način]; gl. še velik; prim. prevzetzen

ovladováti -újem nedov., gl. obvladovati

P

páčiti se -im se nedov. **1.** |delati nenaravne gube, poteze na obrazu| *Rad se pači; pačiti se od bolečine* □ **spakovati se** **2.** *komu* |z nenaravnimi gubami, potezami obraza izražati odklonilen odnos do koga| *pačiti se stražarjem* □ **spakovati se** *komu* □ ekspr. **zmrdoovati se** *ob čem, nad kom/čim?*; gl. še postavljati se **1**

pánjevec -vca m, gl. štorovec

paradíрати -am nedov., gl. postavljati se **1**, sprehajati se

paševáti -újem nedov., gl. vladati **1**, **2**

petelíniti se -im se nedov., gl. bahati se, junačiti se, postavljati se **1**, razburjati se

péti se *pnèm se* nedov., gl. bočiti se, dvigati se, napenjati se **1**, vzpenjati se **1**, **8**

píškavost -i ž, gl. gniloba

plóden -dna -o prid. **1.** |sposoben (o)ploditve| *plodna samica* □ **plodljív** □ biol. **fertilén** □ neobč. **plodovít** □ neobč. **róden** □ star. **rodovítén** ■ protip. **jalov** ■ protip. **neploden** **2.** |sposoben imeti veliko potomcev| *zelo plodna žival* □ **rodovítén** □ neobč. **plodovít** ■ protip. **slaboroden** **3.** ekspr. |ki da (pričakovani) uspeh, rezultat| *plodno sodelovanje* □ **konstruktívén** □ neobč. **plodonosén** □ neobč. **plodovít** ■ protip., ekspr. **neploden**; gl. še doba, rodovítén **1**, **3**, ustvarjalén **2**

plodljív -a -o prid., gl. ploden **1**

plodonósen -sna -o prid., gl. ploden **3**, rodovítén **1**

plodovít -a -o prid., ekspr. |ki veliko dela, ustvarja, zlasti na umetniškem področju | *plodovít pisatelj* □ ekspr. **ploden**; gl. še ploden, rodovítén **1**, ustvarjalén **2**

pólbóg -á [ou] m, gl. heroj

ponarédba -e ž, gl. ponaredek **1**, **3**

ponarédek -dka m **1.** |kar je narejeno z namenom goljufanja, zavajanja čemu tako podobno, da vzbuja vtis pravega| *ponaredek dokumenta* □ **falzifikát** □ **ponaredba** □ **po-tvorba** □ redko **ponarejek** □ redko **posnetek** *posnetek očetovega podpisa* □ zastar. **potvara** □ za-star. **potvora** **2.** |kar je narejeno

čemu tako podobno, da vzbuja vtis pravega| *ponaredek kipa* □ **imitácija** *imitacija usnja* □ **kopija** *kopija slike* □ **posnetek** *posnetek marmorja* □ star. **po-snemek** □ zastar. **snimek** **3.** |kar je z namenom goljufanja, zavajanja prikazano drugačno, kakor jel| *ponaredek zgodovinskih dejstev* □ **ponaredba** □ **potvorba** □ zastar. **potvara** □ zastar. **potvora**

ponarêjek -jka m, gl. ponaredek **1**

ponarején -êna -o prid. **1.** |z namenom goljufanja, zavajanja narejen čemu tako podobno, da vzbuja vtis pravega| *ponarejen bankovec* □ **falzificírán** □ **potvorjén** □ ekspr. **lažen** □ evfem. **neprístén** □ redko **posnet odlično po-snet očetov podpis** **2.** |narejen čemu tako podobno, da vzbuja vtis pravega| *dobro ponarejen cvet* □ **imitírán** *z opleskom imitiran marmor* □ **kopírán** *kopirane srednjeveške freske* □ **posnet dobro posnet marmor** □ **prekopírán** *prekopirane srednjeveške freske* **3.** |z namenom goljufanja, zavajanja prikazan drugače, kakor jel| *ponarejena dejstva* □ **falzificírán** □ **potvo-rjén** □ publ. **izkrívljén** □ ekspr. **izmalíčen** □ ekspr. **iznakažen** □ neobč. **izoblíčen** □ ekspr. **pokvečen** □ ekspr. **popačen** □ ekspr. **skrivenčen** □ ekspr. **skrotovíčen** □ ekspr. **skvečen** □ ekspr. **spačen** □ ekspr. **sprevrnjén** □ ekspr. **sprevržen** □ ekspr. **zverížen**

ponášati se -am se nedov., gl. obnašati se, postavljati se **1**, uspevati

popévanka -e ž, gl. popevka

popévčica -e ž, gl. popevka

popévka -e ž |vokalna skladba v popularnem ritmu, z vsebinsko nezahtevnim besedilom| *pevec popevk* □ zastar. **popevanka** □ ekspr. **popevčica** □ zastar. **šlager** □ glasb. žarg. **hit** |zelo priljubljena| □ v italijanskem okolju **kancona** □ ekspr. **poulična popevka** □ slabš. **drajna** □ neobč. **pouličnica** □ ekspr. **ulična popevka** {pp: song, šanson}; gl. še melodija

porájati se -am se nedov., ekspr., z oslajbljenim pomenom |izraža pojavljanje stanja, kot ga določa samostalniki| *V glavi se mu porajajo*

čudne misli □ neobč., ekspr. **buditi se** □ neobč., ekspr. **dramiti se** □ neobč. **dvigati se** □ neobč. **dvigovati se** □ ekspr. **izlegati se** □ neobč. **kaliti** □ neobč. **kliti** □ ekspr. **rojevati se** □ ekspr. **sno-vati se** □ ekspr. **spočenjati se** □ ekspr. **vstajati** □ neobč. **vzdigovati se** □ neobč. **vznikati**; gl. še nastajati

posnémeek -mka m, gl. ponaredek 2

posredováti -újem nedov. in dov. za koga [skušati doseči za koga kaj pozitivnega, ugodnega] *posredovati za zaprte študente* □ **inter-venirati** za koga □ knj. pog. **potegovati se** za koga □ ekspr. **postavljati se** za koga □ ekspr. **prositi** za koga □ ekspr. **vleči se** za koga *Na sestankih se zmeraj vleče za delavce* □ neobč. **zavzemati se** za koga; gl. še dajati, dati, intervenirati 1, omogočati, pripovedovati 1, sporočati

postavljáški -a -o prid., ekspr. [ki se (rad) postavlja, baha] *postavljáški človek* □ ekspr. **na-stopaški**; gl. še bahav

postávjljati se -am se nedov. **1.** *pred kom z/s čim* [z govorjenjem, vedenjem izražati za-do-voljstvo zaradi svojih pozitivnih lastnosti, uspehov, ugodnega stanja] *postavljati se pred drugimi s svojim bogastvom; postavljati se z novim avtomobilom* □ **ponášati se** *pred kom z/s čim* □ ekspr. **bahati se** *pred kom z/s čim* □ star. **gizdati se** *z/s čim gizdati se z novo obleko* □ star. **hrustiti se** *pred kom z/s čim hrustiti se pred prijatelji s svojo močjo* □ neobč., redko **imeniti-ti se** *pred kom z/s čim* □ ekspr. **izprsavati se** *pred kom z/s čim* □ ekspr. **koračiti se** *pred kom z/s čim koračiti se pred prijatelji s svojim pogumom* □ ekspr. **košatiti se** *pred kom z/s čim* □ ekspr. **napenjati se** *pred kom Pred njo se rad napenja* □ ekspr. **na-pihovati se** *pred kom z/s čim* □ pokr. **naraščati se** *pred kom Nikar se tako ne naraščaj pred nama* □ zastar. **pačiti se** *pred kom z/s čim pačiti se pred prijatelji s svojo učenostjo* □ ekspr. **paradirati** *pred kom z/s čim* □ ekspr. **peteliniti se** *pred kom z/s čim peteliniti se pred sošolci s svojim pogumom* □ ekspr. **poviševati se** *pred kom Rad se povišuje pred njimi* □ ekspr. **pršiti se** *pred kom z/s čim* □ zastar. **rebriti se** *z/s čim rebriti se z znanjem* □ neobč. **renomirati** *z/s čim Rad renomira s svojo spretnostjo* □ pokr. **sračiti se** *sračiti se po vasi* □ ekspr. **ščeperiti se** *pred kom z/s čim ščeperiti se*

pred sošolci z novo obleko □ slabš. **širokorititi se** *Kako se širokoriti* □ ekspr. **šopiriti se** *pred kom z/s čim* □ sleng. **važiti se** *pred kom Zakaj se vedno važiš pred njimi* □ neobč. **veličati se** *pred kom veličati se pred prijatelji* □ neobč., redko **veličiti se** *pred kom veličiti se pred prijatelji* **2.** [prihajati iz ležečega v pokončni položaj] *Bolnik se že po-stavlja na noge* □ **dvigati se** □ **dvigovati se**; gl. še posredovati, zavzemati se **potvórjen** -a -o prid., gl. ponarejen 1, 3 **poúlični** -a -o prid., gl. popevka, prosti-tutka

poúličnica -e ž, gl. popevka, prostitutka **poviševáti se** -újem se nedov., gl. bahati se, postavljati se 1

prágòzd -gòzda m, gl. gozd 1

práti pèrem nedov. **1.** *kaj* [z vodo in pralni-mi sredstvi odstranjevati umazanijo s tkanine] *prati perilo* □ neknj. pog. **žetati** *kaj* **2.** *kaj* [z vodo odstranjevati umazanijo s česa sploh] *prati avtomobil; prati čreva* □ pokr. **mavžati** *kaj mavžati čreva*; gl. še liti 5, oštevati, umivati

prestolováti -újem nedov. **1.** s prislovnim določilom [imeti stalni vladarski sedež] *Kralji so prestolovali v Parizu* □ neobč. **stolovati** **2.** ekspr. [ponosno, oblastno sedeti] *Na čelu mize je prestolovala gospodinja* □ neobč., ekspr. **stolovati**; gl. še dvigati se 2, gospodovati, kraljevati, stolovati, vladati 1

prevzéten -tna -o prid. [ki ima pretirano dobro mnenje o sebi in kaže navadno prezir, zaničevanje do drugih] *prevzetno dekle; biti prevzeten* □ ekspr. **košat** *Gospodar ni bil košat* □ ekspr. **napihnjen** *biti ves napihnjen zaradi svojih uspehov* □ ekspr. **napuhnjen** *biti ves napuh-njen zaradi svojih uspehov* □ zastar. **na-pušen** □ ekspr. **našopirjen** *tista našopirjena ženska* □ ekspr. **naštuljen** □ pokr. **ofrten** □ neobč. **ohol** *do koga ohola ženska; biti ohol do podrejenih* □ neobč. **preziren** □ neobč., ekspr. **superioren** *Ne bodi tako superioren* □ star. **šteman** *Ne bodi tako šteman* □ star. **štiman** *Ne bodi tako štiman* □ sleng. **važen** *Ne bodi tako važen* □ neobč. **veličav** □ ekspr. **visok** □ neobč. **visokomeren** □ ekspr. **visokonos** □ ekspr. **visokosten** □ ekspr. **vzvišen**; gl. še drzen; prim. ošaben

prevzetováti -újem nedov., star. |biti prevzeten, domišljav| *Kaj boš prevzetoval, saj nisi nič posebnega* star. **štemati se** pokr. **šteti se** star. **štimiti se**; gl. še bahati se, hvaliti se

prezíren -rna -o prid., gl. prevzeten, prezirljiv

prilívati -am nedov. *čemu kaj* |z zlivanjem dodajati| *prilivati vinu vodo* neobč. **pritakati čemu kaj**; gl. še dodajati, liti 5, zalivati

primákati -am nedov., gl. deževati, piti

prótímática -e ž, gl. matica 2

pršiti se -im se nedov. |bočiti prsi| *Prsil se*

je, da bi bil videti večji **izprsavati se**; gl. še bahati se, postavljati se 1

pršáti -ím nedov., gl. pršeti

pršéti -ím nedov. 1. |leteti v obliki drobnih kapelj, delcev| *Curki vodometa so pršeli v zrak* **pršiti** pokr. **pršati 2.** brezos. |deževati v obliki drobnih, gostih vodnih kapelj| *Začelo je pršeti*; os. *Iz megle je pršel rahel dež* brezos.

pršiti brezos., pokr. **pršati**

pršíti -ím nedov., gl. močiti 1, pršeti, razprševati

R

rádenska -e ž, gl. slatina

rádenski -a -o prid., gl. slatina

razbohóten -a -o prid., gl. bujen 1

razúšten -tna -o prid., gl. bahav

rebríti se -ím se nedov., gl. nasprotovati, postavljati se 1, razburjati se

renomírati -am nedov. in dov., gl. bahati se, hvaliti, hvaliti se, postavljati se 1

rétje -a s, gl. izviri 1

režíjski -a -o prid., gl. knjiga 0

róden -dna -o prid., gl. ploden 1, rodoviten 1, 2

rodovít -a -o prid., gl. rodoviten 1

rodovíten -tna -o prid. 1. |ki ima pogoje

za (dobro) uspevanje rastlin| *rodovitna zemlja*

ploden **róden** neobč. **plodonosen**

neobč. **plodovit** zastar. **rodovit** ■ protip.

nerodoviten 2. |ki dobro obrodi| *rodovitne sorte pšenice* **róden** ■ protip. **slaboroden**

3. |sposoben imeti veliko potomcev| *rodovitna ženska* ekspr. **ploden**; gl. še ploden 1, 2

rogáška -e ž, gl. slatina

rogáški -a -o prid., gl. slatina

rosíti -í nedov., brezos. |deževati v obliki drobnih vodnih kapelj| *Zunaj rosi*; os. *Dež rosi*

pokr. **mrcniti** pokr. **mrleti** pokr. **mršati**

redko **rosljati**; gl. še močiti 1

S

samótež -a m, gl. voziček 2

samótežnik -a m, gl. voziček 2

scáti ščijem nedov., gl. liti 5, opravljati 0

segrét -a -o prid., gl. topel 1

sklenína -e ž, anat. |prosojna snov, ki prekriva zobne kronel| *sklenina in zobovina*

anat. **emajl** anat. **zobna sklenina**

skrípt -a m, gl. knjiga 0

slaboróden -dna -o prid. |ki slabo rodi| *slaborodna sorta češenj* ekspr. **neróden**

ekspr. **nerodoviten** ■ protip. **rodoviten**; gl. še ploden 2

slabovíden -dna -o prid. |ki slabo vidi| *slabovíden človek* □ ekspr. **brljav** □ neknoj. pog., slabš. **čorav** □ ekspr. **slep** *Ali si slep, da tega ne vidiš*

slátina -e ž |voda, ki vsebuje večjo količino raztopljenih mineralnih snovi| *piti slatino* □ **mineralna voda** □ knj. pog. **kisla voda** □ prakt.sp. **mineralna** ○ **1. rogaška slatina** □ prakt.sp. **donat** □ prakt.sp. **rogaška 2. radenska slatina** □ prakt.sp. **radenska**; gl. še izvir 1, toplice

slép -a -o prid. **1.** |ki ni sposoben zaznavati svetlobo, barve| *od rojstva slep človek* □ **oslepel** |ki je postal slep| *človek, oslepel na eno oko* □ **oslepljen** |ki so ga oslepili| *oslepljen ujetnik* **2.** ekspr. *od česa* |ki ne more razsodno misliti, presojati| *človek, slep od jeze; Kako sem bila slepa, da sem ti verjela* □ ekspr. **oslepljen od česa** □ ekspr. **zaslepljen od česa** || **slépi** -a -o prid., ekspr. |poudarja pomen samostalnika| *slepi nagon; slepo naključje* □ ekspr. **čisti** □ ekspr. **goli** □ ekspr. **popolni popolno naključje** □ ekspr. **resnični resnično naključje**; gl. še barvno, lete-nje, matica 2, naključen, nekritičen, okno ○, poceni, slabovíden, slepica

slepíca -e ž, les. |grča, prekrita s prirastkom lesa| *slepica v deblu* □ les. **slepa grča** □ les. **zarasla grča**; gl. še plašnica, slepka, teloh

smradljívka -e ž, gl. vžigalica

smrečevje -a s, gl. smrečje, smrekovje

smrečina -e ž, gl. smrečje, smrekovje 1

smrečje -a s |smrekove veje| *klestiti smrečje* □ redko **smrečevje** □ redko **smrečina**; gl. še smrekovje

smrékovje -a s **1.** |smrekov gozd| *iti skozi smrekovje* □ **smrečje** □ redko **smrečevje** □ redko **smrečina** □ redko **smrekovec** **2.** |smrekovo drevje| *hribi, porasli s smrekovjem* □ **smrečje** □ redko **smrečevje**

snemálni -a -o prid., gl. knjiga ○

snímek -mka m, gl. ponaredek 2, posnetek 1

sóng -a m, gl. popevka

spénjati se -am se nedov., gl. dvigati se, vzpenjati se 1, 2, 3, 4, 5, 6

sráčiti se -im se nedov., gl. bahati se, dreti se, postavljati se 1

stolováti -újem nedov., neobč., s prislovnim določilom |imeti delovno mesto| *Direktor stoluje v novih prostorih* □ neobč., ekspr. **prestolovati**; gl. še dvigati se 2, gospodovati, kraljevati, prestolovati, vladati 1

stvarílen -lna -o prid., gl. moč ○, ustvarjalen

stvaríteljen -jna -o prid., gl. moč ○, ustvarjalen

stvaríteljski -a -o prid., gl. moč ○, ustvarjalen

stvarjálen -lna -o prid., gl. moč ○, ustvarjalen

superiórén -rna -o prid., gl. prevzeten, več-vreden, vzvišen

Š

šansón -a m, gl. popevka

ščepéríti se -im se nedov., gl. postavljati se 1, šopiriti se

šíbica -e ž, gl. vžigalica

šípa -e ž |kos stekla za zapiranje okenske odprtine| *razbiti šípa* □ **okenska šípa** □ knj. pog. **okno** □ knj. pog. **steklo**

šírokorítíti se -im se nedov., gl. postavljati se 1

širokoústén -tna -o prid., gl. bahav

širokoústíti se -im se nedov., gl. bahati se

školjkovína -e ž, gl. biserovina

škropíti -ím nedov. **1.** *koga/kaj* |s kapljicami, curki tekočine močiti, vlažiti| *škropiti trato, dečka v obraz* □ neknoj. pog. **špricati** *koga/kaj* **2.** |v kapljicah, curkih hitro se razprševati| *Blato škropi izpod koles drvečega avtomobila* □ neknoj. pog. **špricati** □ redko **štrcati** **3.**

kaj |razprševati po čem tekočo snov, da se preprečijo boleznim, uničijo škodljivci| *škropiti sadno drevje* □ neknoj. pog. *špricati kaj*; gl. še deževati, kropiti

šláger -ja m, gl. popevka

šopírítí se -im se nedov. **1.** |dobivati pokončno, štrleče perje| *Kokoš se šopiri* □ **ščeperítí se 2.** ekspr. |biti kje zelo opazen, viden zaradi velikosti, bujnosti| *Po njivah se šopiri osat* □ ekspr. **košatítí se** □ ekspr. **ščeperítí se 3.** ekspr. |oblastno, prevzetno se vesti, ravnati| *Tukaj se šopiriš, doma si pa ponižen* □ ekspr.

košatítí se □ ekspr. **repenčítí se** □ ekspr. **ščeperítí se**; gl. še postavljati se 1

štemán -a -o prid., gl. domišljav, ošaben, prevzeten

štimán -a -o prid., gl. domišljav, ošaben, prevzeten

štórovéc -vca m **1.** gozd. |drevo, zraslo iz poganjka na štoru| *posekati štorovce* □ gozd.

panjevec 2. gozd. |gozd iz takih dreves| *hrastov štorovec* □ gozd. **panjevec**

šúma -e ž, gl. gozd 1

švadrónírátí -am nedov., gl. bahati se

T

têrma -e ž, gl. izvír ○

têrme têrm ž mn., gl. toplíce

tíkva -e ž, gl. buča 1, glava 1

tôpel -pla -o [-u] prid. **1.** |ki ima zmerno visoko temperaturo| *topla voda* □ **gorek** □ **ogret** |ki je postal topel| □ **segret** |ki je postal topel, vroč| ■ protip. **hladen 2.** |ki vzbuja, povzroča občutek toplote| *topla postelja* □

gorek ■ protip. **hladen 3.** |ki varuje, ščiti pred mrazom| *topla obleka* □ **gorek**; gl. še greda, homoseksualec, izvír ○, prijazen, prijeten

toplíca -e ž, gl. greda, izvír ○

toplíce -íc ž mn. |zdravilišče| *iti v toplíce*

□ **terme** □ redko **slatina**

trótaví -a -o prid., gl. jalovka

trótovka -e ž, gl. jalovka

U

úliční -a -o prid., gl. popevka

usípátí se -am se nedov. **1.** |zaradi sipkosti, drobnosti ločevati se od nagnjene ali navpične površine| *S skalne stene se usipa kame-nje* □ **usipavátí se** □ neobč., redko **melínítí se** **2.** |zaradi sipkosti, drobnosti ločevati se od česa| *Sneg se usipa z vej* □ **usipavátí se 3.** |v veliki količini padati| *Cvetje se usipa z balkonov na ulico; Kamenje se usipa na cesto* □ **usipavátí se** □ ekspr. **deževátí** *Cvetje dežuje z balkonov na ulico* □ neobč., ekspr. **lítí** *Cvetje je lilo z*

balkonov na ulico □ ekspr. **sípátí se** *Na hišo so se sipale bombe* □ star. **sutí** *Kamenje suje na cesto* □ neobč., ekspr. **ulívátí se** *Lasje se ji ulivajo po ramenih* **4.** ekspr. |(hitro) množično prihajati| *Ljudje so se začeli usipati iz dvorane* □ star. **sutí** □ ekspr. **usipavátí se** □ ekspr. **vsípátí se** □ ekspr. **zlivátí se**; gl. še liti 2

ústítí se -im se nedov., gl. bahati se

ustvarjálén -lna -o prid. **1.** |ki veliko dela, ustvarja| *ustvarjalna osebnost* □ neobč. **kreatíven** □ neobč. **stvarílen** □ neobč. **stvaríteljen**

□ neobč. **stvariteljski** □ neobč. **stvarjalen** □ zastar. **stvarniški** □ neobč. **tvoren** □ neobč. **ustvarjalski** □ ekspr. **plodovit** ▀ protip. **neustvarjalen** **2.** |ki pomaga k ureditvi, izboljšanju česa| **ustvarjalna kritika** □ **konstruktiven** □

ekspr. **graditeljski** □ publ. **konstruktivističen** □ ekspr. **ploden** □ neobč. **plodovit** □ neobč. **stvarilen** □ neobč. **stvariteljen** □ neobč. **stvariteljski** □ neobč. **stvarjalen** □ neobč. **tvoren** ▀ protip. **razdiralen**; gl. še moč ○

V

vážiti se -im se nedov., gl. bahati se, postavljati se 1

veličati se -am se nedov., gl. bahati se, po-stavljati se 1

veličav -áva -o prid., gl. bahav, ošaben, prevzeten

veličiti se -im se nedov., gl. bahati se, po-stavljati se 1

visokoméren -rna -o prid., gl. domišljav, ošaben, prevzeten, vzvišen

visokonós -a -o prid., gl. domišljav, ošaben, prevzeten

visokósten -tna -o prid., gl. domišljav, ošaben, prevzeten, vzvišen

vládati -am nedov. **1.** *komu/čemu* |odločati, ukazovati zlasti v državi| *vladati deželi, podložnikom; Ta dinastija je vladala dolgo časa; Kralj je vladal do smrti* □ neobč. **prestolovati** *Ta dinastija je prestolovala dolgo časa* □ neobč. **stolovati** *Ta dinastija je stolovala dolgo časa* □ ekspr. **vladariti** {pp: carjevati², kneževati, kraljevati, paševati} **2.** ekspr. |biti kje neomejen gospodar| *Pri njih doma vlada mož* □ ekspr. **carjevati** □ ekspr. **carovati** □ ekspr. **gospodovati** □ ekspr. **kra-ljevati** □ ekspr. **paševati** □ ekspr. **vladariti** **3.** |biti splošno razširjen| *Doma vladata veselje in sreča; V deželi vlada lakota* □ neobč. **gospodovati** *V deželi gospoduje lakota* □ ekspr. **kraljevati**; gl. še voditi 5, 6

voščénka -e ž, gl. vžigalica

vozíca -e ž, gl. voziček 2

vozič -a m, gl. voziček 1

voziček -čka m **1.** |majhen voz| *peljati se na vozičku, z vozičkom* □ ekspr. **vozek** □

ekspr. **vozič 2.** |priprava za prevažanje stvari| *pripeljati zelenjavo na vozičku* □ **dvokolnica** □ pokr. **ciza** □ pokr. **gare** □ pokr. gorenjsko **kimpež** □ pokr. **kinkež** □ pokr. **kolca** □ pokr. **kolica** □ pokr. zahodno **koreta** □ pokr. **samotež** □ pokr. **samotežnik** □ pokr. severozahodno **vozica** □ **samopostrežni voziček** |v samopostrežni trgovini| **3.** |priprava za prevažanje oseb| *sedeti v vozičku* □ **otroški voziček** |za prevažanje otrok| □ **invalidski voziček** |za prevažanje invalidov| **4.** |igrača| *Otrok se je igral z vozičkom* □ **vozek** ○ elektr. **akumulatorski voziček** □ elektr. žarg. **elektrokar**; gl. še vagonček

vrélec -lca m, gl. gejzir, izviri, vir

vrúlja -e ž, gl. izviri 1

vzdígati se -am se nedov., gl. dvigati se

vzdigováti se -újem se nedov., gl. dvigati se, naraščati 3, porajati se, vzpenjati se 3, 6

vzhájati -am nedov. |dvigati se izza obzorja, nad obzorje| *Luna, sonce vzhaja* □ zastar. **izhajati** □ ekspr. **vzpenjati se** *Na nebo se vzpe-nja mesec*; gl. še dvigati se 1, izvirati

vzpénjati se -am se nedov. **1.** |hoditi navkreber| *s težavo se vzpenjati zaradi strmine* □ neobč. **peti se** □ neobč. **spenjati se** **2.** |premikati se navzgor, kvišku, zlasti po čem navpičnem| *vzpenjati se po deblu, lestvi* □ **plezati plezati po lestvi na drevo** □ **povzpenjati se** □ ekspr. **dvigati se** *Oče se je s težavo dvigal po stopnicah* □ neobč. **popenjati se** □ neobč. **spenjati se** **3.** |premikati se navzgor, kvišku, iztegujoč kak del telesa| *Konji se vzpenjajo; vzpenjati se na prste* □ **dvigati se dvigati se na prste** □ **dvigovati se dvigovati se na prste** □ **povz-**

penjati se □ **vzdigovati se** *vzdigovati se na prste* □ neobč. **popenjati se** □ neobč. **spenjati se** 4. |rasti na-vzgor, oprijemajoč se opore, podlage| *Po zidu se vzpenja bršljan* □ ekspr. **plezati** □ neobč. **spe-njati se** 5. |premikati se z nižjega mesta, položaja na višjega| *vzpenjati se na konja, na tovornjak; Ptica se vzpenja pod nebo; Valovi se vzpenjajo in upadajo* □ **povzpenjati se** □ neobč. **spenjati se** □ neobč. **vzganjati se** *Valovi se vzga-njajo čez skale* 6. |dosegati višjo lego, potekajoč, razprostirajoč se navzgor| *Cesta se vzpe-nja v ostrih zavojih; Pobočje se strmo vzpenja* □ **dvigati se** □ **dvigovati se** □ **vzdigovati se** □ redko **napen-**

jati se *Pot se napenja v breg* □ neobč. **spenjati se** 7. ekspr. |dosegati višjo stopnjo, raven| *gos-podarsko se vzpenjati* □ ekspr. **po-vzpenjati se** 8. ekspr. |prihajati na družbeno, hierarhično višje mesto, položaj| *vzpenjati se iz nižjih družbenih plasti; vzpenjati se po družbeni lestvici* □ neobč. **peti se** □ ekspr. **povzpenjati se**; gl. še bočiti se, dvigati se, vzhajati

vžigálica -e ž |kratka paličica z vnetljivo glavico| *prižgati vžigalico* □ pokr. **biglica** □ zastar. **smradljivka** □ knj. pog. **šibica** □ star. **žveplenica** □ star. **žveplenka** ○ 1. varnostne vžigalice □ švedske vžigalice 2. voščena vžigalica □ star. voščenska

Z

zakís -a m, agr. |preveleka na površini alkoholnih tekočin pri alkoholnem vrenju| □ agr. **ocetna kožica** □ agr. **ocetna matica**

zasípati -am nedov. 1. *kaj* |zakrivati, prekri-vati s čim sipkim, drobnim| *zasipati položene cevi* □ **zasipavati** *kaj* 2. *kaj z/s čim* |s spravljanjem česa sipkega, drobnega kam delati, da kak prazen prostor preneha obstajati| *zasipati jašek s peskom* □ **zasipavati** *kaj z/s čim* 3. *koga/kaj* |sipajoč se zakrivati, prekrivati| *Zemlja zasipa kopača; Sneg zasipa ceste* □ **zasipa-vati** *koga/kaj* 4. *kaj* |s sipanjem povzročati, da kak prazen prostor preneha obstajati| *Pesek zasipa odprtino* □ **zasipavati** *kaj* 5. ekspr. *koga/kaj z/s čim* |metati veliko količino česa (sipkega, drobnega) na koga ali kaj| *zasipati zmagovalce s cvetjem, mesto z bombami* □ **zasipavati** *koga/kaj z/s čim* 6. ekspr. *koga/kaj* |padati, leteti v veliki količini na koga ali kaj| *Mine zasipajo sovražnikove položaje* □ ekspr. **deževati** *na koga/kaj* *Granate dežujejo na sovražnika* □ ekspr. **zasipavati** *koga/kaj* 7. ekspr. *koga z/s čim* |delati, da je kdo v veliki meri deležen česa| *zasipati otroka z ljubeznijo* □ ekspr. **obkladati** *koga z/s čim* □ ekspr. **oblagati** *koga z/s čim* □ ekspr. **obsipati** *koga z/s čim* □ ekspr. **obsipavati** *koga*

z/s čim □ ekspr. **zasipavati** *koga z/s čim* 8. ekspr., z oslabljenim pomenom *koga z/s čim* |izraža, da je kdo v veliki meri deležen dejanja, kot ga določa samostalniki| *zasipati koga z očitki* □ ekspr. **obsipati** *koga z/s čim* □ ekspr. **obsipavati** *koga z/s čim* □ ekspr. **zasipavati** *koga z/s čim*; gl. še vsipati **zaslepljen** -êna -o prid., gl. oslepljen, slep 2

zavzémati se -am se nedov. *za kaj* |kaza-ti, izražati voljo, hotenje, da se kaj doseže, uresniči| *zavzemati se za gradnjo nove ceste; zavzemati se za pravice otrok* □ publ. **intere-sirati se** *za kaj* □ neobč. **pledirati** *za kaj* □ ekspr. **postavljati se** *za kaj* *postavljati se za pravice otrok* □ ekspr. **potegovati se** *za kaj* □ publ. **za-nimati se** *za kaj*; gl. še posredovati

zêmljast -a -o prid., gl. zemljen **zemljät** -áta -o prid., gl. lončen **zemljén** -a -o prid. |ki je iz zemlje, prsti| *zemljen nasip* □ **zemljast**; gl. še lončen

zmrdováti se -újem se nedov., ekspr. *ob čem, nad kom/čim* |z nenaravnimi gubami, potezami zlasti okrog ust, nosu izražati odklonilen odnos do koga, česa| *zmrdovati se ob kritičnih besedah; zmrdovati se nad hrano, sosedi* □ ekspr. **namrdovati se** *ob čem* *namrdovati se ob*

kritičnih besedah

zóbni -a -o prid., gl. alveola 1, cement, gniloba, infekcija, krema, pulpa, sklenina, ščetka, zapornik, zobotehnik, zobotehnika

zóbniča -e ž, gl. alveola 1

zobotéhnik -a m |strokovnjak, ki izdeluje umetne zobe| *delovno mesto zobotehnika* □

zobni tehnik

zobotéhniča -e ž |izdelovanje umetnih zob| *razvoj zobotehnike* □ **zobna tehnika**

Ž

žmèk -éka m, gl. matica 2
žveplénica -e ž, gl. izviri 1, vžigalica

žveplénka -e ž, gl. vžigalica

VIRI IN LITERATURA

- ALEKSANDROVA, Z. E., *Slovar' sinonimov russkogo jazyka*, Russkij jazyk, Moskva 1986.
- APRESJAN, Jurij Dmitrijevič, idr., *Novyj ob'jasnitel'nyj slovar' sinonimov russkogo jazyka*, Jazyki russoj kul'tury, Moskva 2000.
- BAILLY, René, *Dictionnaire des synonymes de la langue française*, Larousse, Paris 1947.
- BEZLAJ, France, *Etimološki slovar slovenskega jezika 1–3*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1976–1995.
- CHAZAUD, Henri Bertaud du, *Dictionnaire des synonymes*, Le Robert, Paris 2000.
- CORRIPIO, Fernando, *Sinónimos, antónimos*, Ediciones Larousse, Barcelona 1989.
- DABRÓWKA, Andrzej, GELLER, Ewa, TURCZYN, Ryszard, *Słownik synonimów*, Warszawa 1997.
- Die sinn- und sachverwandten Wörter*, Dudenverlag, Mannheim, Wien, Zürich 1986.
- DUBOIS, Jean, idr., *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*, Larousse, Paris 1999.
- FILIPEC, Josef, *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie*, Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1961.
- GENOUVRIER, Émile, DÉSIKAT, Claude, HORDÉ, Tristan, *Nouveau dictionnaire des synonymes*, Larousse, Paris 1988.
- GENOUVRIER, Émile, DÉSIKAT, Claude, HORDÉ, Tristan, *Dictionnaire des synonymes*, Larousse, Paris 2001.
- LANDAU, Sidney I., *Dictionaries, The Art and Craft of Lexicography*, Cambridge University Press, Cambridge 1991.
- LECOINTE, Jean, *Dictionnaire des synonymes et des équivalences*, Librairie Générale Française, Paris 1993.
- Napotki za redakcijo samostalnika, pridevnika in glagola v SSKJ*, Inštitut za slovenski jezik SAZU, Leksikološka sekcija, Ljubljana 1981.
- Nova beseda, Besedilni korpus na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, <http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html>.
- PITTÀNO, Giuseppe, *Sinonimi e contrari*, Zanichelli, Bologna 1992.
- PLETERŠNIK, Maks, *Slovensko-nemški slovar*, Knezoškofijstvo, Ljubljana 1894–1895.
- RIPERT, Pierre, *Dictionnaire des synonymes de la langue française*, Bookking International, Paris 1993.
- Sinónimos y antónimos*, Ediciones SM Joaquín Turina, Madrid 2001.
- Slovar jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, Poskusni snopič*, Založba ZRC, Ljubljana 2001.
- Slovar' sinonimov russkogo jazyka*, Izdatel'stvo Nauka, Leningrad 1970.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, Poskusni snopič*, SAZU, Ljubljana 1964.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika I–V*, DZS, Ljubljana 1970–1991.

- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Elektronska izdaja v 1.0, DZS, Ljubljana 1998.
- Slovenski pravopis*, SAZU in ZRC SAZU, Ljubljana 2001.
- SNOJ, Marko, *Slovenski etimološki slovar*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1997.
- Synonymický slovník slovenčiny*, Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 2000.
- The Concise Oxford Thesaurus*, Oxford University Press Inc., New York 1997.
- The Penguin Dictionary of English Synonyms & Antonyms*, Penguin Books, London 1992.
- TOPORIŠIČ, Jože, *Slovenska slovnica*, Založba Obzorja, Maribor 2000.
- VERBINC, France, *Slovar tujk*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1974.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, *Slovensko leksikalno pomenoslovje, Govorica slovarja*, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana 2000.
- Webster's Dictionary of Synonyms*, G. & C. Merriam Co., 1951; predelana izdaja 1978.
- ZGUSTA, Ladislav, idr., *Manual of Lexicography*, Czechoslovak Academy of Sciences, Praha 1971.
- ZORMAN, Marina, *O sinonimiji*, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana 2000.